

Sisällysluettelo

1.	Asia	1
2.	Osapuolet	1
3.	Ratkaisu	1
4.	Asian vireilletulo ja selvitystoimenpiteet	1
5.	Sovelletut oikeusohjeet	2
5.1.	Sovellettava lainsäädäntö	2
5.1.1.	Laki tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista	2
5.1.2.	Tekijänoikeusmarkkinoiden rakenne yhteisallinnointilain esitöiden mukaan	5
5.2.	Keskeinen oikeuskäytäntö	7
6.	Asiaselostus	8
6.1.	Osapuolet	8
6.2.	APFI:n toimenpidepyynnössä esitetyt tutkinnan kohteet	8
6.3.	Tekijänoikeuden luovutus tekijänoikeuslainsäädännössä	10
6.4.	Av-markkinoiden tilanne	10
6.5.	Kopioston menettely	12
6.5.1.	Oikeuksien hallinnointi	12
6.5.2.	Sopimusehdot	15
6.5.2.1.	Av-tekijänoikeussopimuksen sopimusehdot	15
6.5.2.2.	Av-valtakirjan sopimusehdot	16
6.5.2.3.	Filmex ry:n ja Kopioston välisen yhteistyösopimuksen sopimusehdot	17
6.5.3.	Kopioston hallinnoimat av-oikeusluokat	18
6.5.4.	Sopimus- ja pakkolisenssiin perustuva valtuutus	19
7.	Kopioston menettelyn arviointi	20
8.	Johtopäätökset	28
9.	Sovelletut säännökset	29
10.	Muutoksenhaku	29
11.	Lisätiedot	29

PATENTTI- JA REKISTERIHALLITUS

Päätös tutkimatta jättämisestä 27.3.2024

Päätöksen diaarinumero: PRH/1812/1040/2018

1. Asia

Tekijänoikeuden yhteishallinnointiorganisaatioiden valvonta-asia

2. Osapuolet

Kopiosto ry (Y-tunnus 0414755-2), Helsinki

Toimenpidepyynnön tekijä: Audiovisual Producers Finland – APFI ry (Y-tunnus 1490962-9), Helsinki

3. Ratkaisu

Patentti- ja rekisterihallitus jättää asian tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista annetun lain (1494/2016) 57 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla tutkimatta.

4. Asian vireilletulo ja selvitystoimenpiteet

Asian vireilletulo

1. Patentti- ja rekisterihallituksen (jäljempänä PRH) tehtävänä on tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista annetun lain (1494/2016, jäljempänä yhteishallinnointilaki) 54 §:n mukaisesti valvoa, että Suomeen sijoittautuneet yhteishallinnointiorganisaatiot ja niiden jäsenyhteisöt noudattavat yhteishallinnointilain säännöksiä oikeuksien yhteishallinnoinnissa.
2. PRH on vastaanottanut 1.6.2018 yhteishallinnointilain 56 §:n mukaisen Audiovisual Producers Finland - APFI ry:n (jäljempänä APFI) toimenpidepyynnön koskien Kopiosto ry:n (jäljempänä Kopiosto) ja Filmex ry:n menettelyä. Toimenpidepyynnön kohteena on Kopioston menettelytavat koskien oikeuksien luovuttamisen laajuutta sekä oikeuksien peruuttamista yhteishallinnointiorganisaation hallinnoinnista. Toimenpidepyyntö kohdistuu Kopioston av-puolen toimintaan. Filmex ry:n osalta toimenpidepyyntö käsitellään erikseen.

Selvitystoimenpiteet

3. PRH on lähettänyt Kopiostolle selvityspyynnön 18.9.2018, johon Kopiosto on vastannut 5.11.2018. PRH on tämän jälkeen lähettänyt Kopiostolle selvityspyynnön 20.6.2019, johon Kopiosto on vastannut 30.9.2019. PRH on järjestänyt Kopioston kanssa puhelintapaamisen 14.8.2020 ja Kopioston on tämän jälkeen esittänyt PRH:lle lisäselvitystä pyydettyihin kysymyksiin marraskuun 2021 – helmikuun 2022 aikana. PRH on pyytänyt Kopiostolta vielä erikseen lisäselvitystä 29.9.2022 ja 17.10.2022, joihin Kopiosto on vastannut 14.10.2022 ja 19.10.2022. PRH on edellä mainittujen lisäksi käynyt suullisia ja kirjallisia keskusteluita Kopioston kanssa toimenpidepyynnön vireilläolon aikana.
4. PRH on lähettänyt APFI:lle selvityspyynnön 4.3.2019, johon APFI on vastannut 30.4.2019.
5. PRH on kuullut Kopiostoa 21.12.2022 laaditusta päätösluonnoksesta. Kopiosto on vastannut PRH:lle 13.1.2023. PRH on kuullut APFI:a 21.12.2022 laaditusta päätösluonnoksesta. APFI on vastannut PRH:lle 5.10.2023. Kopiostoa on myös kuultu APFI:n lausumassa esitetyn johdosta 9.2.2024 ja Kopiosto on vastannut PRH:lle 13.2.2024.

5. Sovelletut oikeusohjeet

5.1. Sovellettava lainsäädäntö

5.1.1. Laki tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista

6. Tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista annetun lain 54 §:n mukaisena valvontaviranomaisena PRH:n tehtävänä on mm. valvoa, että Suomeen sijoittautuneet yhteishallinnointiorganisaatiot ja niiden jäsenyhteisöt noudattavat yhteishallinnointilain säännöksiä oikeuksien yhteishallinnoinnissa.
7. Yhteishallinnointilain 56 §:n mukaan PRH:lle saadaan tehdä toimenpidepyyntö yhteishallinnointiorganisaation menettelystä tai laiminlyönnistä, joka on vastoin yhteishallinnointilain säännöksiä. Toimenpidepyynnössä on kuvattava moitittavana pidettävä yhteishallinnointiorganisaation menettely tai laiminlyönti.
8. Yhteishallinnointilain 1 §:n mukaan lain tavoitteena on turvata tekijänoikeuden ja tekijänoikeuden lähioikeuksien oikeudenhaltijoiden itsemääräämisoikeus, edistää tekijänoikeusmarkkinoiden toimivuutta ja varmistaa, että tekijänoikeuden ja tekijänoikeuden lähioikeuksien yhteishallinnoinnissa toimitaan vastuullisesti, tehokkaasti ja läpinäkyvästi suhteessa oikeudenhaltijoihin ja käyttäjiin.
9. Yhteishallinnointilain 1 §:n esitöiden (HE 119/206, vp, s. 38) mukaan tekijän itsemääräämisoikeuden periaate suhteessa yhteishallinnointiin, ja siten yhteishallinnoinnin toissijaisuus suhteessa tekijän oikeuteen hallinnoida oikeuksiaan itse, ilmenee erityisesti direktiivin 2014/26/EU 4 ja 5 artikloista, joissa säädetään yhteishallinnoinnin yleisistä periaatteista ja oikeudenhaltijoiden oikeuksista. Tekijän itsemääräämisoikeuteen kuuluu keskeisesti oikeus päättää, antaako hän oikeuksiaan, ja missä laajuudessa, hallinnoitavaksi yhteishallinnointiorganisaatiolle. Tekijällä on myös oikeus valita, mille organisaatiolle hän antaa oikeutensa hallinnoitavaksi, eivätkä yhteishallinnointiorganisaatiot saa asettaa esteitä oikeuksien siirtämiselle toisen yhteishallinnointiorganisaation hallinnoitavaksi tai valtuutuksen perumiseksi. Direktiivi edellyttää lisäksi, että yhteishallinnointiorganisaatioiden tulee tarjota tekijälle mahdollisuus itse hallinnoida teosten ei-kaupallista käyttöä.
10. Yhteishallinnointilain 5 §:n 1 momentin mukaan oikeudenhaltijalla on oikeus suoraan tai välillisesti valtuuttaa valitsemansa yhteishallinnointiorganisaatio hallinnoimaan valitsemiaan tekijänoikeuksia tai lähioikeuksia, oikeuksien luokkia tai teosten tai muiden suojan kohteiden tyyppisiä valitsemillaan alueilla riippumatta siitä, mihin Euroopan unionin jäsenvaltioon yhteishallinnointiorganisaatio on sijoittautunut, mikä on oikeudenhaltijan kansalaisuus ja mikä on se Euroopan unionin valtio, jossa oikeudenhaltija asuu tai johon se on sijoittautunut.
11. Yhteishallinnointilain 5 §:n esitöiden (HE 119/206, vp, s. 42 – 43) mukaan pykälän 1 momentissa säädetäisiin oikeudenhaltijan oikeudesta valtuuttaa suoraan tai välillisesti valitsemansa yhteishallinnointiorganisaatio hallinnoimaan valitsemiaan oikeuksia, oikeuksien luokkia tai teosten ja muiden suojan kohteiden tyyppisiä valitsemillaan maantieteellisillä alueilla riippumatta siitä, mihin Euroopan unionin jäsenvaltioon yhteishallinnointiorganisaatio on sijoittautunut, mikä on oikeudenhaltijan kansalaisuus ja mikä on se Euroopan unionin valtio, jossa oikeudenhaltija asuu tai johon se on sijoittautunut. Välillisestä valtuutuksesta olisi kysymys esimerkiksi silloin, kun yhteishallinnointia koskeva valtuutus annetaan yhteishallinnointiorganisaation jäsenyhteisön välityksellä.
12. Yhteishallinnointilain esitöiden mukaan 5 §:n säännökset perustuvat syrjimättömyysperiaatteelle, jonka mukaan oikeudenhaltijan oikeutta valita yhteishallinnointiorganisaatio ei saa rajoittaa oikeudenhaltijan kansalaisuuden taikka hänen asuin- tai sijoittautumisjäsenvaltionsa perusteella. Syrjimättömyysperiaatteen soveltaminen ulottuu myös yhteishallinnointiorganisaation jäsenyhteisöön, ellei valtuutuksen antaminen suoraan yhteishallinnointiorganisaatiolle ole mahdollista.
13. Direktiivin 2014/26/EU 18 johdantokappaleen mukaan yhteishallinnointiorganisaation säännöissä tai yhtiöjärjestyksessä tulisi varmistaa, että tekijänoikeuden ja lähioikeuksien haltijat voivat hyötyä täysin sisämarkkinoista oikeuksiensa kollektiivisessa hallinnoimisessa ja ettei oikeudenhaltijoiden

vapautta käyttää oikeuksiaan rajoiteta tarpeettomasti. Yhteishallinnointiorganisaatio ei hallinnointipalvelujaan tarjotessaan saisi myöskään suoraan tai välillisesti syrjiä oikeudenhaltijoita näiden kansalaisuuden, asuinpaikan tai sijoittautumispaikan perusteella.

14. Direktiivin 2014/26/EU 19 johdantokappaleen mukaan yhteishallinnointiorganisaation hallinnoimat oikeudet, oikeuksien luokat tai teosten ja muiden suojan kohteiden tyytit olisi määritettävä kyseisen organisaation yleiskokouksessa, jos niitä ei ole määritetty organisaation säännöissä tai yhtiöjärjestyksessä tai jos niistä ei ole säädetty laissa. Lakiin voidaan rinnastaa esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön tekijänoikeuslain mukaiset hyväksymispäätökset, joilla yhteishallinnointiorganisaatio hyväksytään laissa säädettyissä teosten käytön tapauksissa edustamaan tietyn alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä.
15. Pykälässä tarkoitetut oikeudet ja oikeuksien luokat, teosten tyytit ja alueet voivat perustua joko tekijänoikeuslaissa mainittuun oikeuteen, teostyyppiin tai käyttöalueeseen taikka yhteishallinnointiorganisaation itse määrittelemiin kategorioihin. Alue voi olla myös maantieteellinen alue. Yhteishallinnointiorganisaatiolla voi olla käytössään esimerkiksi ulkomaisten sisarjärjestöjensä tai ulkomaisen kattojärjestön kategorisointiin perustuva järjestelmä, joka ei täysin vastaa tekijänoikeuslaissa olevaa teostyyppiluetteloa tai laissa säädettyjä yksinoikeuksia. Yhteishallinnointiorganisaatiossa oikeuksien hallinnointi voi lisäksi jakautua käyttöalueiden mukaan, kuten opetus- ja tutkimuskäyttö tai lähetystoiminta.
16. Direktiivin 19 johdantokappaleen mukaan on tärkeää määrittää oikeudet ja oikeuksien luokat niin, että oikeudenhaltijoiden vapaus määrätä teoksistaan ja muusta aineistosta sekä organisaation kyky hallinnoida tehokkaasti oikeuksia ovat keskenään tasapainossa, kun otetaan huomioon erityisesti organisaation hallinnoimien oikeuksien luokka ja luova ala, jolla organisaatio toimii. Tämän tasapainon säilyttämiseksi oikeudenhaltijoiden olisi voitava helposti peruuttaa yhteishallinnointiorganisaatiolta oikeutensa tai tiettyyn luokkaan kuuluvat oikeutensa ja hallinnoida näitä oikeuksia erikseen tai siirtää niiden hallinnointi osittain tai kokonaan toiselle yhteishallinnointiorganisaatiolle tai toiselle yhteisölle tai säätiölle riippumatta yhteishallinnointiorganisaation, toisen yhteisön tai säätiön tai oikeudenhaltijan kansalaisuus-, asuin- tai sijoittautumisjäsenvaltiosta.
17. Yhteishallinnointilain 6 §:n mukaan yhteishallinnointiorganisaation tulee toimia niiden oikeudenhaltijoiden etujen mukaisesti, joiden tekijänoikeuksia tai lähioikeuksia se edustaa. Yhteishallinnointiorganisaatio ei saa asettaa edustamalleen oikeudenhaltijalle velvoitteita, jotka eivät ole tarpeen tämän oikeuksien ja etujen suojelemiseksi tai tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien tehokkaaksi hallinnoimiseksi.
18. Yhteishallinnointilain 6 §:n esitöiden (HE 119/206, vp, s. 44 – 45) mukaan pykälässä säädettäisiin, että yhteishallinnointiorganisaation tulee toimia niiden oikeudenhaltijoiden etujen mukaisesti, joiden oikeuksia se edustaa. Yhteishallinnointiorganisaatio ei saisi myöskään asettaa edustamilleen oikeudenhaltijoille velvoitteita, jotka eivät ole tarpeen kyseisten oikeudenhaltijoiden oikeuksien ja etujen suojelemiseksi tai näiden oikeuksien hallinnoimiseksi tehokkaasti. Pykälä vastaa direktiivin 4 artiklaa.
19. Pykälän säännökset ilmentävät oikeudenhaltijoiden itsemääräämisoikeuteen ja yhteishallinnointiorganisaation perustehtävään liittyvää perusperiaatetta, jonka mukaan yhteishallinnointiorganisaatio on olemassa oikeudenhaltijoiden etujen valvomiseksi niin, että yhteishallinnointiorganisaatio ei toiminnallaan saa kuitenkaan rajoittaa oikeudenhaltijoiden itsemääräämisoikeutta.
20. Oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeuden ja tekijänoikeuden ja lähioikeuksien yhteishallinnoinnin toimivuuden ja tehokkuuden välillä tulee vallita tasapaino. Tämä merkitsee sitä, että oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeus ei ole absoluuttinen, vaan sille voidaan asettaa sellaisia rajoituksia, jotka ovat välttämättömiä yhteishallinnoinnin toimivuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi. Tältä pohjalta on katsottava, että yhteishallinnointiorganisaation tulee voida määritellä, mitä teoksia tai oikeuksien kategorioita se ottaa yhteishallinnoinnin piiriin. Näin voidaan

asettaa rajoituksia oikeudenhaltijan vapaudelle itse määritellä teosten tyyppinä, oikeuksien kategorioita tai käyttöjä, joita se haluaa yhteishallinnon piiriin. Mikäli yhteishallinnointiorganisaatio asettaa oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeudelle rajoituksia, sen olisi kyettävä perustelemaan rajoitusten tarve yhteishallinnon tehokkuuden ja toimivuuden näkökulmasta.

21. Erityisesti olisi huomioitava, että yhteishallinnointiorganisaatio ei voi asettaa oikeudenhaltijalle sellaisia rajoitteita tai edellytyksiä valtuutuksessaan tai jäsenyysehdoissaan, jotka estävät tai haittaavat oikeudenhaltijan mahdollisuuksia tehdä työtä tai harjoittaa elinkeinoa. Oikeudenhaltijoiden etujen mukaisena ei voida pitää esimerkiksi sitä, että oikeudenhaltijoiden mahdollisuuksia lisensoida teoksiaan itse rajoitetaan yhteishallinnointiorganisaation toimesta tai että oikeudenhaltijat joutuvat neuvottelemaan yhteishallinnointiorganisaation kanssa omien teostensa käytöstä esimerkiksi oikeudenhaltijan näyttelytoiminnassa tai omien teostensa myynnin ja markkinoinnin yhteydessä.
22. Yhteishallinnointilain 7 §:n mukaan oikeudenhaltijalla on antamansa 5 §:ssä tarkoitetun valtuutuksen estämättä oikeus myöntää lisenssi valitsemallaan tavalla teosten tai muiden suojan kohteiden ei-kaupalliseen käyttöön.
23. Yhteishallinnointilain 7 §:n esitöiden (HE 119/206, vp, s. 45 – 46) mukaan jos oikeudenhaltija on antanut yhteishallinnointiorganisaatiolle ei-yksinomaisen oikeuden myöntää käyttöluvia, oikeudenhaltija voisi edelleen myöntää myös itsenäisesti luvan käyttää teosta. Tällaista järjestelyä olisi aina pidettävä direktiivin mukaisena, sillä se ei rajoita oikeudenhaltijan itsenäistä mahdollisuutta myöntää lupia teoksen tai muun suojan kohteen käyttämiseen.
24. Yleensä yhteishallinnointiorganisaatiolle annettu valtuutus perustuu kuitenkin oikeuksien yksinomaiseen siirtämiseen kyseisen yhteishallinnointiorganisaation hallinnoitavaksi. Käytäntö perustuu ajatukseen, että yksinomaisuus on tarpeen markkinoiden toimivuuden varmistamiseksi. Mikäli käyttöluvia voitaisiin myöntää eri toimijoiden toimesta ilman keskinäistä koordinaatiota, markkinoiden toimivuus ja käytön valvonta vaikeutuisi.
25. Tekijänoikeuslaissa säädetyt sopimuslissenssisäännökset eivät sulje pois mahdollisuutta oikeudenhaltijoille myöntää käyttöluvaa teoksen tai muun suojan kohteen käyttöön, myöskään ei-kaupalliseen tarkoitukseen. Tekijänoikeuden yhteishallinnointiin perustuva sopimuslissenssi on aina toissijainen oikeudenhaltijan suoraan käyttäjälle antamaan käyttöluvaan nähden, sillä sopimuslissenssijärjestelmän tarkoituksena on mahdollistaa käyttöoikeuksien hankinta tilanteessa, jossa oikeudenhaltijoiden suuren määrän takia suora lisensointi ei ole mahdollista.
26. Kuten direktiivin 19 johdantokappaleesta ilmenee, säännöksessä on keskeisesti kysymys sellaisten toimintatapojen luomisesta yhteishallinnointiorganisaatiossa, jotka mahdollistavat teosten itsehallinnon, ilman että oikeudenhaltija joutuu sen takia peruuttamaan valtuutuksensa yhteishallinnointiorganisaatiossa.
27. Yhteishallinnointilain 8 §:n 1 momentin mukaan oikeudenhaltijalla on oikeus peruuttaa osittain tai kokonaan antamansa 5 §:ssä tarkoitettu valtuutus ilmoittamalla tästä yhteishallinnointiorganisaatiolle.
28. Yhteishallinnointilain 8 §:n 2 momentin mukaan yhteishallinnointiorganisaatio saa asettaa valtuutuksen peruuttamiselle kohtuullisen, enintään kuuden kuukauden pituisen irtisanomisajan, tai edellyttää, että peruuttaminen tulee voimaan sen tilikauden päättyessä, jona ilmoitus on annettu. Yhteishallinnointiorganisaatio ei saa asettaa valtuutuksen peruuttamisen ehdoksi, että peruutuksen kohteena olevien oikeuksien, oikeuksien luokkien tai teosten ja muiden suojan kohteiden tyyppien hallinnointi siirretään toiselle yhteishallinnointiorganisaatiolle, eikä muita kohtuuttomia ehtoja. Valtuutuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen irtisanomisajan päättymistä annetun lissenssin ehtoihin, oikeudenhaltijan oikeuteen saada hänelle kuuluvat tekijänoikeuskorvaukset eikä 19—26, 39, 49 ja 64 §:n mukaisiin yhteishallinnointiorganisaation velvollisuuksiin.

29. Yhteishallinnointilain 57 §:n 1 momentin mukaan PRH voi jättää yhteishallinnointiorganisaation menettelyä tai laiminlyöntiä koskevan asian tutkimatta, jos 1) asiaa koskeva toimenpidepyyntö on ilmeisen perusteeton; 2) yhteishallinnointiorganisaatio on ryhtynyt toimenpiteisiin asian oikaisemiseksi; 3) yhteishallinnointiorganisaation menettelyllä tai laiminlyönnillä on vain vähäistä vaikutusta tämän lain tavoitteiden toteutumiseen; 4) tuomioistuimessa vireillä olevan samaa menettelyä koskevan riita- tai rikosasian johdosta ei yksityisen tai yleisen edun suojelemiseksi katsota olevan tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin; tai 5) asia on vireillä myös Kilpailu- ja kuluttajavirastossa eikä lisätoimenpiteisiin katsota olevan tarpeen ryhtyä.
30. Yhteishallinnointilain 57 §:n 2 momentin mukaan päätös tutkimatta jättämisestä on tehtävä viipymättä.
31. Yhteishallinnointilain 57 §:ää koskevin esitöiden mukaan (HE 119/2016 vp s. 84-85) 57 §:n 1 momentin säännösten tarkoituksena on antaa PRH:lle mahdollisuus harkintavallan käyttämiseen ja resurssien kohdentamiseen niin, että varsinaisiin valvontatoimenpiteisiin ryhdytään vain silloin, kun kysymys on lain tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta olennaisesta asiasta. Yhteishallinnointilain 57 §:n 2 momenttia koskevien esitöiden mukaan niin tutkinnan kohteena olevan yhteishallinnointiorganisaation näkökulmasta kuin esimerkiksi oikeudenhaltijan tai käyttäjän näkökulmasta voi olla tärkeää saada kannanotto siitä, ryhtyykö valvontaviranomainen asiassa toimenpiteisiin, joten päätös tutkimatta jättämisestä olisi tehtävä viipymättä. Tutkimatta jättämisellä on asian päättävä vaikutus ja siihen voi hakea muutosta hallinto-oikeudelta. Valvontaviranomainen voi esitöiden mukaan ottaa päätöksen kohteena olevan asian myös uudelleen tutkittavaksi, jos se on tarpeen esimerkiksi sen vuoksi, että valvontaviranomainen saa asiasta uutta selvitystä.
32. Yhteishallinnointilain 63 §:n 2 momentin mukaan, jos yhteishallinnointiorganisaatio tai riippumaton hallinnointiorganisaatio on sopimuksen tai muun vastaavan järjestelyn perusteella siirtänyt sille tämän lain mukaan kuuluvan tehtävän sellaiselle yhteisölle tai säätiölle, joka ei ole sen omistuksessa eikä määräysvallassa, tehtävän siirtänyt organisaatio vastaa siitä, että tehtävä suoritetaan tämän lain säännösten mukaisesti.
33. Yhteishallinnointilain 63 §:ää koskevien esitöiden mukaan (HE 119/206, vp, s. 87 – 88) 2 momentissa selvennettäisiin, että yhteishallinnointiorganisaation toimintaa ulkoistettaessa vastuu tekijänoikeuksien yhteishallinnoinnista säilyy tehtävän siirtäneellä organisaatiolla, eikä lain tarkoitusta ole mahdollista kiertää ulkoistamalla tai siirtämällä toisen yhteisön tai säätiön tehtäväksi yhteishallinnointiin kuuluvaa toimintaa. Tehtävän ulkoistamiseen voidaan rinnastaa myös tilanne, jossa yhteishallinnointiorganisaation ja sen jäsenyhteisön välillä sovitaan tai sallitaan, että jäsenyhteisö hoitaa yhteishallinnointiorganisaatiolle tämän lain nojalla kuuluvaa tehtävää. Lähtökohtana olisi, että yhteishallinnointiorganisaatio on pääasiallisessa vastuussa tämän lain puitteissa tapahtuvasta toiminnasta.

5.1.2. Tekijänoikeusmarkkinoiden rakenne yhteishallinnointilain esitöiden mukaan

34. Yhteishallinnointilain esitöissä on käyty läpi tekijänoikeusmarkkinoiden rakennetta (HE 119/206, vp, s. 10 – 11) Tekijänoikeus syntyy tekijälle tai tekijänoikeuslaissa (404/1961) säädetyn lähioikeuden haltijalle. Tekijänoikeuden sisältö, suoja-ajan pituus ja suojan laajuus määritellään tekijänoikeuslaissa.
35. Joissakin tapauksissa tekijän yksinoikeutta on laissa rajoitettu siten, että tekijälle syntyy ainoastaan oikeus korvaukseen teoksen käytöstä, mutta tekijällä ei ole oikeutta kieltää käyttöä. Tällainen tilanne on esimerkiksi sovellettaessa tekijänoikeuslain 18 §:n pakkolisenssisäännöstä, joka sallii vähäisten osien, tai jos teos ei ole laaja, koko teoksen ottamisen opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun kokoomateokseen.
36. Joissain poikkeustapauksissa tekijänoikeuslaissa säädetty korvaus ei ole subjektiivinen, eli oikeus korvaukseen ei synny yksittäiselle tekijälle tai muulle oikeudenhaltijalle. Teosten kopioimisesta yksityiseen käyttöön suoritettava hyvitys on esimerkki tekijänoikeuteen pohjautuvasta korvauksesta, joka ei perustu subjektiiviseen oikeuteen.

37. Lähtökohtaisesti oikeuksien lisensiointi, eli yksinoikeuden luovuttaminen tai käyttöoikeuden myöntäminen, tapahtuu suoraan oikeudenhaltijan ja käyttäjän välisellä sopimuksella. Tästä on kyse esimerkiksi silloin, kun tekijän ja kustantajan välisellä kustannussopimuksella tekijä luovuttaa kustantajalle yksinoikeuden julkaista kirja, eli valmistaa kirjasta kappaleita ja levittää ne yleisölle.
38. Suorasta lisensioinnista puhutaan myös niissä tilanteissa, joissa tekijän tai muun oikeudenhaltijan palkkaama edustaja, esimerkiksi manageri, huolehtii oikeuksien lisensioinnista.
39. Vaihtoehtona oikeuksien suoralle lisensioinnille on oikeuksien yhteishallinnointi. Yhteishallinnointiorganisaatiot välittävät oikeudenhaltijoiden puolesta käyttölupia kolmansille osapuolille tilanteissa, joissa suora lisensiointi oikeudenhaltijalta käyttäjälle ei ole teknisesti tai taloudellisesti järkevää ja joissa lupien hankkiminen olisi käyttäjän näkökulmasta muutoin hankalaa tai käytännössä mahdotonta.
40. Yhteishallinnointi on kehittynyt erityisesti massakäyttötilanteita varten. Tällä tarkoitetaan tilanteita, joissa käyttäjien määrä tai käytettävien teosten ja tekijöiden määrä on suuri. Tekijänoikeuden yhteishallinnointia käytetään yleensä teoksen toissijaisilla markkinoilla, joille on tyypillistä, että korvaus yksittäisen teoksen käyttöoikeudesta on verrattain pieni ja suurin piirtein sama eri käyttäjille.
41. Yhteishallinnointiorganisaatio myöntää oikeudenhaltijan puolesta ja saamansa valtuutuksen sallimassa laajuudessa käyttölupia teosten käyttäjille. Kyse ei ole varsinaisesti oikeuksien luovuttamisesta organisaatiolle, vaan oikeudet säilyvät lähtökohtaisesti oikeudenhaltijalla. Valtuutuksella pyritään usein varmistamaan myös se, että yhteishallinnointiorganisaatio pystyy tehokkaasti valvomaan oikeuksien käyttöä ja tarvittaessa ryhtymään oikeudenhaltijan puolesta myös oikeudellisiin toimenpiteisiin.
42. Suomessa ja muissa pohjoismaissa sekä eräissä muissakin Euroopan maissa on yleistynyt niin sanottu sopimuslisensijärjestelmä. Suomen järjestelmässä opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymää yhteishallinnointiorganisaatiota pidetään lain säännöksen perusteella oikeutettuna edustamaan myös sellaisia saman alan oikeudenhaltijoita, jotka eivät ole antaneet yhteishallinnointiorganisaatiolle valtuutusta. Järjestelyn tarkoituksena on lisätä kollektiivisen hallinnoinnin kattavuutta ja oikeusvarmuutta käyttäjän hyväksi. Hyväksytyllä yhteishallinnointiorganisaatiolla on lain mukaan velvollisuus toimia ja hallinnoida oikeuksia tämän alan kaikkien oikeudenhaltijoiden hyväksi. Organisaation ulkopuolisella oikeudenhaltijalla, joka ei ole valtuuttanut yhteishallinnointiorganisaatiota toimimaan puolestaan, on aina oikeus vaatia henkilökohtainen korvaus yhteishallinnointiorganisaatiolta.
43. Markkinoiden näkökulmasta tekijänoikeuden yhteishallinnointi alentaa sopimisesta aiheutuvia eli transaktiokustannuksia. Tämä hyödyttää niin oikeudenhaltijoita kuin käyttäjiäkin. Yhteishallinnointiorganisaation keskeisellä asemalla markkinoilla ei kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna ole kuitenkaan ainoastaan myönteisiä vaikutuksia, sillä siihen liittyy monopolistisen käyttäytymisen riski sekä suhteessa oikeudenhaltijoihin että käyttäjiin. Tämä onkin eräs niistä syistä, miksi yhteishallinnointiorganisaatioiden toiminta on toistuvasti ollut kilpailuoikeudellisen arvioinnin kohteena niin Euroopan unionissa kuin Suomessakin.
44. Kilpailu- ja kuluttajaviraston julkaisussa Tekijänoikeusjärjestöt ja teosmarkkinoiden toimivuus (Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 2/2014) on havaintoja teosmarkkinoiden toimivuudesta Suomessa. Selvityksessä todetaan, että yhteishallinnointiorganisaatioiden toimintaa voidaan joissakin tilanteissa pitää kiellettyinä vertikaalisena tai horisontaalisena kilpailunrajoituksena. Mitä lähemmäs mennään yksittäisten teosten lisensiointia, sitä todennäköisempää on, että liikutaan kielletyn elinkeinonharjoittajien välisen sopimisen vaaravyöhykkeellä ja etenkin, jos samaan aikaan rajoitetaan tekijän oikeutta sopia itse suoraan teostensa käytöstä.
45. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksen mukaan ongelmallisia voivat olla niin yhteishallinnointiorganisaatioiden asettamat vaatimukset, joilla estetään oikeudenhaltijaa hallinnoimasta oikeuksiaan itse, kuin sopimukset, joilla oikeudet siirretään yksinoikeudella yhteishallinnointiorganisaation hallinnoitavaksi.

5.2. Keskeinen oikeuskäytäntö

46. Euroopan unionin tuomioistuimen ja Euroopan komission ratkaisukäytännössä on tarkasteltu yhteishallinnointiorganisaatioiden keskinäisiä suhteita sekä suhteita oikeudenhaltija- että käyttäjäasiakkaisiin.
47. Komission vuonna 1971 antamassa GEMA I -päätöksessä (Komission päätös 71/224/CEE, 2.6.1971) komissio arvio saksalaisen yhteishallinnointiorganisaation edellyttämää luovutuksen laajuutta. Tapauksessa oikeudenhaltijat luovuttivat yhteishallinnointiorganisaatiolle yksinoikeudella maailman laajuisesti kaikki oikeudet olemassa oleviin sekä tuleviin teoksiinsa vähintään kuudeksi vuodeksi. Luovutus piti sisällään myös oikeudet, jotka syntyvät tulevan teknisen kehityksen tai lainsäädännönmuutoksen seurauksena. (kohta I A 1 ja kohta I A 4) Komission mukaan GEMA käytti väärin määräävää asemaansa sitomalla jäseniä itseensä tavalla, joka ei ollut välttämätöntä eikä objektiivisesti perusteltua. Komissio päätti, että GEMA:n jäsenten tulee voida vapaasti päättää, siirtävätkö he oikeutensa kokonaan tai osittain GEMA:lle sekä irrottavatko he oikeusluokkia GEMA:n hallinnoinnista. (kohta II C ja kohta II C 2.)
48. Euroopan Unionin tuomioistuin on tapauksessa BRT v. SABAM (Asia C-127/73, 27.3.1974) ottanut kantaa belgialaisen määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen oikeudenhaltijoille asettamaan vaatimukseen luovuttaa tekijänoikeudet sille kokonaisvaltaisesti (kohta 3) sekä siihen, että yritys määrää oikeudenhaltijan luovuttamaan nykyiset ja tulevat oikeutensa, ja kyseisten luovutettujen oikeuksien käyttö pysyy yhteishallinnointiorganisaatiolla vielä viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeudenhaltija on eronnut (kohta 4). Tuomioistuin ratkaisi asian siten, että sellaisten sitoumuksien määrääminen, jotka eivät ole välttämättömiä tekijänoikeuksia hallinnoivan toimijan toimialaan liittyvän tarkoituksen toteuttamiseksi ja jotka kohtuuttomalla tavalla rajoittavat jäsenen vapautta käyttää tekijänoikeuksiaan voi olla määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä ja tuomioistuimen tulee se arvioida.
49. Asiassa BRT v. SABAM tuomioistuin nosti esiin, että arvioinnissa on tutkittava määrääkö tekijänoikeusyritys jäsenilleen tai kolmansille osapuolille kohtuuttomat ehdot sellaisten teosten hyväksikäytölle, joiden suojeleminen on annettu sille tehtäväksi (kohta 7) ja arvioinnissa on tarpeen huomioida kaikki edut, jotta varmistetaan tasapainoinen suhde oikeudenhaltijoiden mahdollisimman suuren vapauden käyttöä teoksiaan ja toisaalta heidän oikeuksien tehokkaan hallinnoinnin suhteen (kohta 8). Arvioinnissa tulee myös huomioida se, että yrityksen tavoitteena on suojella yksittäisten jäsentensä oikeuksia ja etuja suhteessa huomattaviin teosten kuluttajiin (kohta 9) ja tämän tehokkaaksi suojelemiseksi yhdistyksellä on oltava asema, joka perustuu oikeuksien luovuttamiseen tarpeellisissa määrän, jotta sen toiminta olisi riittävän laajaa ja merkittävää (kohta 10). Ratkaisussa tulee tarkastella ylittääkö riidanlainen menettelytapa välttämättömyyden rajat ottaen huomioon yksittäisen tekijän intressin, että hänen määräysvaltaansa hänen teokseensa ei rajoiteta enempää kuin on tarpeen (kohta 11). Tuomioistuimen on arvioitava määräysten kohtuuttomuutta ottamalla huomioon kunkin määräyksen luonteesta sellaisenaan sekä yhdessä aiheutuvan vaikutuksen (kohta 13).
50. Euroopan unionin tuomioistuin on ratkaisussa Tournier (Asia C-395/87, 13.7.1989) todennut, että tekijänoikeusjärjestöjen laillisena päämääränä voidaan pitää sitä, että ne pyrkivät suojaamaan jäsentensä oikeuksia ja etuja suhteessa teosten käyttäjiin. Arvioinnissa otetaan huomioon toimien välttämättömyys päämäärän saavuttamiseksi. (kohta 31) Tämän lisäksi Euroopan unionin tuomioistuin on ratkaisussa Kanal 5 ja TV 4 (Asia C-52/07, 11.12.2008) nostanut esiin oikeudenhaltijoiden suojaamisen (kohta 33).
51. Komissio on ratkaisussa GEMA III (Komission päätös 82/204/ETY, 4.12.1981) tunnistanut myös tekijänoikeuden yhteishallinnointiorganisaatioiden hyödyt neuvottelutilanteissa ja nostanut esiin teosten käyttäjien mahdollisen vahvan aseman markkinoilla. Ratkaisun mukaan GEMAa koskevassa päätöksessä (GEMA I, EYVL N:o L 134, 20.6.1971) komissio tunnusti myös yhteishallinnointiorganisaatioiden tarpeen käyttäjien markkinavoiman tasapainottamiseksi. (kohta 37)

52. Komissio on päätöksessään *Banghalter & Homem Christo v. SACEM* (ns. *Daft Punk* –päätös, COMP/C2/37.219, 12.8.2002) tarkastellut ranskalaisen tekijänoikeusjärjestön päätöstä olla ottamasta jäseneksi tekijöitä, jotka halusivat pitää osan teoksista itsehallinnoinnissa. Tekijöiden mukaan SACEM:n säännöt, jotka estävät tekijöitä hallitsemasta tiettyjä oikeuksiaan itse, eivät olleet välttämättömiä tarkoituksen saavuttamiseksi ja heikensivät tekijöiden vapautta. SACEM taas vetosi tekijöiden suojeluun, vahvempaan neuvotteluvoimaan ja irrottamisesta aiheutuvana hallintokulujen nousuun. (sivut 2 – 4) Komission näkemyksen mukaan rajoituksen taustalla on oltava poikkeuksellinen ja objektiivinen syy. Tekijänoikeusjärjestön asettamien rajoitusten tulee olla ehdottoman välttämättömiä. Päätöksessään komissio korosti lisäksi teknologian kehityksen merkitystä tekijänoikeuksien hallinnoinnin transaktiokustannuksia alentavana ja yksilöllistä hallinnointia helpottavana tekijänä. Huomioiden teknologian kehityksen ei tekijänoikeusjärjestön asettamia rajoituksia voitu pitää ehdottoman välttämättöminä. Komissio nosti esiin, että valtaosa yrityksistä oli luopunut tällaisesta tekijöiden oikeuksia rajoittavasta ehdosta, eikä tämä ole johtanut siihen, että tekijät vetävät oikeuksiaan pois tekijänoikeusjärjestöstä. (sivut 10 – 12)

6. Asiaselostus

6.1. Osapuolet

Kopiosto ry

53. Esittävien taiteilijoiden, tekijöiden ja kustantajien tekijänoikeusjärjestö Kopiosto on tehnyt ilmoituksen tekijänoikeuksien yhteishallinnoinnista 19.1.2017. Vuonna 1978 perustettuun Kopiostoon kuuluu 44 eri luovan alan jäsenjärjestöä.
54. Kopiosto edustaa erillisillä valtakirjoilla yli 70 000 kotimaista oikeudenomistajaa sekä ulkomaisten sisarjärjestöjen kanssa tehdyillä vastavuoroisuussopimuksilla ulkomaisia oikeudenhaltijoita.
55. Kopiosto edistää ja valvoo tekijänoikeuslainsäädännön tarkoittamien oikeuksien haltijoiden yhteistä etua oikeuksien käyttöä koskevissa asioissa. Kopiosto edustaa graafiselta alalta tekijöitä, valokuvaajia ja kustantajia sekä av-alan tekijöitä ja esittäviä taiteilijoita.
56. Kopioston tehtäviin kuuluu mm. myöntää käyttöluvia valokopiointiin, teosten digitaaliseen kopiointiin ja välittämiseen oppilaitoksissa ja tieteellisessä tutkimuksessa, opetustallennukseen sekä radio- ja televisio-ohjelmien edelleen lähettämiseen kaapeliverkossa ja yhteisantennijärjestelmissä.
57. Kopiosto toimii useilla teosten käyttöalueilla opetus- ja kulttuuriministeriön (jäljempänä OKM) hyväksymänä sopimuslisenssijärjestönä. Sopimuslisenssijärjestöistä säädetään tekijänoikeuslaissa.

Audiovisual Producers Finland - APFI ry

58. Audiovisual Producers Finland - APFI ry on perustettu keväällä 2018, kun audiovisuaalisen alan tuottajien edunvalvonta- ja tekijänoikeusyhdistykset Tuotos ry, Elokuvatuottajat ry, SATU ry sekä Audiovisual Finland ry yhdistivät toimintonsa saman katon alle.
59. APFI:n tehtävinä ovat suomalaisen audiovisuaalisen sisältötuotantoalan tuottajien edunvalvonta, kansainvälistymisen edistäminen, tekijänoikeuksien kollektiivinen hallinnointi sekä alan tapahtumien ja kilpailujen järjestäminen.
60. APFI:n tavoitteena on tukea tuotantoyhtiöitä niin sopimus- kuin tekijänoikeusasioissa, kehittää koko alan liiketoimintaa kilpailukykyisemmäksi sekä tehdä kotimaisia sisältöjä entistä tunnetummaksi kansainvälisillä markkinoilla.

6.2. APFI:n toimenpidepyynnössä esitetyt tutkinnan kohteet

Oikeuksien luovuttamisen laajuus

61. Toimenpidepyynnön mukaan ratkaistavana kysymyksenä on se, onko yhteishallinnointiorganisaatiolla oikeutta tai hyväksyttävää perustetta sille, että yhteishallinnointiorganisaatio sen ja oikeudenhaltijan välisessä sopimuksessa tai

valvontavaltakirjassa edellyttää kaikkien tekijänoikeuksien, sisältäen myös primäärioikeuksia, siirtämistä yhteishallinnointiorganisaatiolle. Toimenpidepyynnön mukaan primäärioikeuksien siirtäminen ei ole tarpeen yhteishallinnointiorganisaatioiden toiminnan ja kollektiivihallinnoinnin kannalta. Primäärioikeuksilla tarkoitetaan niitä hyödyntämismuotoja, joista oikeudenhaltija sopii itse suoraan esimerkiksi siirtämällä oikeudet tuotantoyhtiölle. (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018 lausuma 30.4.2019)

62. Toimenpidepyynnön mukaan tekijänoikeuslaissa tarkoitettuja kollektiivisia oikeuksia ja tekijänoikeuslain 26 §:n mukaisia sopimuslisenssin alaisia hyödyntämismuotoja ovat 1) teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa (tekijänoikeuslaki 14 §), 2) teosten edelleen lähettäminen (tekijänoikeuslaki 25 h ja 25 i §), 3) teosten käyttäminen verkkotallennuspalvelussa (tekijänoikeuslaki 25 l §) ja 4) televisio-ohjelmien arkistokäyttö (tekijänoikeuslaki 25 g §). (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018)
63. Toimenpidepyynnön mukaan Kopioston oikeusluokista primäärioikeuksiin kuuluu luokka 2 (audiovisuaalisten teosten yleisölle välittäminen kaapeli-TV verkossa) ja luokka 3 (lähettäjäyrittäjän lähetyksen kanssa samanaikaisesti tapahtuva AV-teoksen välittäminen tietoverkossa, kuten internetissä (OTT) tai IPTV-verkossa, kun välityksen toteuttaa muu kuin lähettäjäyrittäjä itse). (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018)

Oikeusluokkakohtainen peruuttaminen ja sille asetettu määräaika

64. Toimenpidepyynnön mukaan ratkaistavana kysymyksenä on se, onko yhteishallinnointiorganisaatiolle tehtyjen siirtojen peruuttamiselle asetettu edellytys oikeusluokkakohtaisesta peruuttamisesta peruuttamiselle asetettuine määräaikoineen oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeuden ja yhteishallinnointilain mukaista. (APFI:n lausuma 30.4.2019)
65. Markkinoilla on ilmennyt kaksoisluovutustilanteita, joissa oikeudenhaltija on luovuttanut tuotantoyhtiölle sellaisia oikeuksia, jotka oikeudenhaltija on jo aikaisemmin luovuttanut yhteishallinnointiorganisaatiolle. Tämän tilanteen korjaamiseksi oikeudenhaltijan on tullut peruuttaa yhteishallinnointiorganisaatiolle tehty oikeuksien siirto, jotta kyseiset oikeudet olisi mahdollista pätevästi siirtää tuotantoyhtiölle. (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018)
66. Sitomalla oikeuksien peruuttamisen oikeusluokkiin ja edellyttämällä, että peruutukset tulevat voimaan sen kalenterivuoden lopussa, jolloin peruutus on tehty Kopiosto vaikeuttaa oikeuksien peruuttamista. Kun peruuttaminen tehdään oikeusluokittain tuotantoyhtiö ja/tai tuotantokohtaisen peruuttamisen sijaan oikeudenhaltija joutuu peruuttamaan enemmän oikeuksia kuin olisi tarpeen yksittäisen tuotannon hyödyntämisen kannalta. Tietyn oikeusluokan peruuttaminen tulee kattamaan kaikki oikeudenhaltijan tuotannot, joiden osalta peruuttamistarvetta ei olisi ollut, jolloin osa oikeuksista jää oikeudenhaltijan itsensä hallinnoitavaksi ja tällöin epäselväksi jää miten ja kenen toimesta näitä oikeuksia voidaan lisensoida jatkossa ja tuleeko oikeudet siirtää uudestaan takaisin yhteishallinnointiorganisaatiolle. (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018)
67. Hankaloittamalla kohtuuttomalla tavalla yhteishallinnointiorganisaatiolle tehtyjä oikeuksien siirtojen peruuttamisia yhteishallinnointiorganisaatio tosiasiallisesti toimii tavalla, joka jossain tilanteissa estää tai vähintäänkin vaarantaa tekijöiden itsemääräämisoikeuden sekä markkinoiden toimivuuden. Tätä menettelyä voidaan pitää yhteishallinnointilain vastaisena. (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018)
68. Toimenpidepyynnön mukaan Kopioston peruutusaika ei ole yhteishallinnointilain 8 §:n mukaisesti kohtuullinen. Kopiostolla ei ole perusteltua syytä tai tosiasiallista tarvetta sitoa peruutusta kalenterivuoden loppuun, koska Kopioston peruutusaika voi tällöin vaihdella melkein vuodesta siihen, että se tulee voimaan samana päivänä riippuen peruutuksen tekemisen ajankohdasta. (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018)

6.3. Tekijänoikeuden luovutus tekijänoikeuslainsäädännössä

69. Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeus tuottaa tekijänoikeuslain 2 §:n mukaisen taloudellisen oikeuden ja tekijänoikeuslain 3 §:n mukaisen moraalisen oikeuden teokseen.
70. Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa tekijänoikeuslaissa säädettyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.
71. Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.
72. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun: 1) se välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy myös teoksen välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana; 2) se esitetään julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle; 3) sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen; taikka 4) sitä näytetään julkisesti teknistä apuvälinettä käyttämättä.
73. Tekijänoikeuslain 2 §:n 4 momentin mukaan julkisena esittämisenä ja yleisölle välittämisenä pidetään myös esittämistä ja välittämistä ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille.
74. Tekijänoikeuslaissa säädetään myös yhteisteoksista, joiden luomiseen on osallistunut useampi henkilö. Tekijänoikeuslain 6 §:n mukaan, jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, on tekijänoikeus heillä yhteisesti. Kullakin heistä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta.
75. Tekijänoikeuslain 27 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus voidaan, 3 §:n säännöksistä johtuvien rajoituksin, luovuttaa kokonaan tai osittain.

6.4. Av-markkinoiden tilanne

Av-teosten tekijänoikeuksien lisensiointimarkkinat

76. Kopioston mukaan tekijänoikeudet ja niistä sopiminen voidaan jakaa karkeasti kahteen kategoriaan - primäärioikeuksiin ja sekundäärioikeuksiin. Vastaavasti voidaan puhua primääri- ja sekundäärimarkkinoista. Näin määriteltyjen markkinoiden rajat eivät ole yksikäsitteiset, eikä erottelulle löydy varsinaista oikeudellista perustaa ja jaottelu myös muuttuu markkinoiden muuttuessa. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
77. Primäärioikeuksilla tarkoitetaan pääsääntöisesti niitä teosten käyttöalueita, joilla yksittäiset av-tuottajat myyvät yksittäisiä tuotantoja suoraan yksittäiselle käyttäjälle ja tuotantoyhtiöt pyrkivät saamaan ainakin nämä oikeudet tuotantajensa kaupallistamisen mahdollistamiseksi. Näistä maksetaan pääsääntöisesti kertakorvaus. Tämä ei ole kuitenkaan välttämätöntä, vaan osa oikeuksista, myös ns. primäärikäyttöalueisiin, voi tulla kollektiivihallinnoinnin kautta. Tekijänoikeuslaki, yhteishallinnointilaki tai -direktiivi eivät estä yhteishallinnointiorganisaatiota keräämästä myös oikeuksia ns. primäärikäyttöalueiden osalta. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
78. Sekundäärimarkkinoilla tarkoitetaan taas sellaisia av-teosten vakiintuneita massa- ja jälkikäyttötilanteita, joissa käyttäjä käyttää suurta teosmassaa ja hankkii siihen oikeudet tyyppisesti kollektiivihallinnointijärjestöltä. Av-tuottajat eivät käy kauppaa näillä oikeuksilla vaan oikeudenhaltijat ovat yleensä siirtäneet oikeudet yhteishallinnointiorganisaatiolle. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
79. Näillä teosten käyttöalueilla kattavien käyttöilupien myöntäminen ei käytännössä onnistu suoran sopimisen keinoin, ilman kollektiivisiä lupajärjestelyjä. Monia tärkeitä sekundäärikäyttöalueita varten

on tekijänoikeuslakiin luotu nimenomaiset sopimuslisenssipykälät helpottamaan teosten laillista käyttöä ja käyttäjien luvan saantia. (Kopioston vastaus 5.11.2018)

80. APFI:n mukaan primäärioikeus ei ole tarkkarajainen termi vaan ne voidaan määritellä oikeuksiksi, joita tekijä voi suoraan itse hyödyntää kaupallisesti. Sekundäärioikeuksia taas hyödynnetään laajan käyttäjäpiirin toimesta eli ns. jälkikäyttömarkkinoilla massakäytön tilanteissa. Tämä oikeuksien kollektiivinen hyödyntäminen tapahtuu pitkälti tekijänoikeusjärjestöjen toimesta ja järjestön on tarkoituksenmukaista toimia markkinoilla, joilla tekijöiden olisi käytännössä mahdotonta itse lisensoida oikeuksiaan. Tuotantoyhtiöillä ei ole itsellään tarvetta kollektiivioikeuksiin paitsi tilanteissa, joissa jakelijat edellyttävät näitä oikeuksia. Sitä vastoin primäärioikeudet ovat tuotantoyhtiöiden toiminnan kannalta välttämättömiä. (APFI:n lausuma 30.4.2019) Tuotantoyhtiö tarvitsee primäärioikeuksia tuotantojen kaupallistamiseksi. (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018)
81. Kopioston vastauksen mukaan Suomessa av-tuotantoyhtiöt ovat vajaan vuoden ajan vaatineet av-tekijöitä ja näyttelijöitä luovuttamaan lähes kaikki tekijänoikeutensa tuottajalle (Kopioston vastaus 5.11.2018), ja vaatimukset oikeuksien luovuttamiseen ja tiettyjen oikeusluokkien peruuttamiseen jatkuvat edelleen. (Kopioston lausuma 13.1.2023). Tuotantoyhtiöiden oikeuksien hankintaa koskeva vaatimus ei ole rajoittunut vain ns. primäärioikeuksiin vaan on ulottunut myös sekundäärioikeuksiin ja sopimuslisenssialueiden mukaisiin oikeuksiin, joiden lainsäätäjä on tarkoittanut hallinnoitavan sopimuslisenssijärjestönä toimivan järjestön kautta. Oikeuksien luovutus on ollut pääsääntöisesti työn saamisen edellytys. Siltä osin, kun oikeudenhaltija on luovuttanut oikeutensa Kopioston jäsenjärjestölle, ei oikeuksien luovuttaminen ole ollut mahdollista ilman, että oikeudenhaltija on ensin tuottajan vaatimuksesta peruuttanut vaaditut oikeusluokat Kopioston hallinnoinnista. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
82. APFI:n vastauksen mukaan tuotantoihin liittyvien tekijänoikeuksien luovutusta on edellytetty, jotta tuotantoyhtiöt voisivat kaupallistaa tuotannot, mutta Kopioston asiakassopimuksen eräät ehdot vaikeuttavat oikeuksien luovuttamista oikeudenhaltijoilta tuotantoyhtiöille. Asiasta on pyritty neuvottelemaan, mutta yhteisymmärrystä ei ole löytynyt. (APFI:n lausuma 30.4.2019)
83. Primäärioikeuksien lisäksi tuotantoyhtiöt tarvitsevat tiettyjä kollektiivioikeuksia, kuten tekijänoikeuslain 25 h §:n mukaiset edelleen lähettämisoikeudet sekä tekijänoikeuslain 25 l §:n mukaiset verkkotalennusoikeudet. (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018)
84. APFI:n lausuman mukaan kaupallistettaessa tuotantoja todellista käytännön määräysvaltaa käyttävät monissa tilanteissa jakelijat ja tuotantoyhtiöiden on usein pakko sopeutua jakelijoiden edellyttämiin oikeudenluovutuksiin. Koska tuotantoyhtiöillä on oltava tuotannon kaupallistamiseen tarvittavat oikeudet ja, jos tuotannossa esiintyvä tekijä ei ole valmis näitä oikeuksia luovuttamaan, ei tuotantoyhtiöllä tällöin ole mahdollisuutta tarjota tekijälle töitä tuotannossa. (APFI:n lausuma 30.4.2019)

Av-tuotannot yhteisteoksina

85. Kopioston vastauksen mukaan av-teos koostuu tavallisesti useasta eri teoselementistä, kuten käsikirjoituksesta, ohjauksesta, lavastuksesta ja musiikista. Av-teokset ovat pääsääntöisesti yhteisteoksia, joiden tekemiseen osallistuu useampia henkilöitä, joista monilla on tekijänoikeus osuuteensa teoksessa. Kopioston av-teoksia koskevan tilitysjärjestelmän mukaan tekijänoikeuskorvaukseen oikeutettujen henkilöiden määrä on ohjelmaa kohden keskimäärin 10 henkilöä. Tekijän itsemääräämisoikeus ei tällaisten yhteisteosten kohdalla jäsenyy samalla tavoin kuin esimerkiksi sävellysteosten, kirjallisten tai kuvataiteen teosten kohdalla, koska lavastaja ei voi hallinnoida oman teoksensa käyttöä antamalla lavastukseensa tekijänoikeuslupia, yhtä vähän näyttelijä omaansa. Tämä korostaa yhteishallinnoinnin merkitystä av-alalla yleisesti ja edelleen lähettämisen ja muiden sopimuslisenssialueiden kohdalla erityisesti. (Kopioston vastaus 5.11.2018)

Tuotantoyhtiöiden rooli

86. APFI:n lausuman mukaan tuotantoyhtiö on se taho, joka laittaa liikkeelle tuotannon. Tuotantoyhtiön rooli on ideoida, suunnitella ja kehittää tuotannon konsepti ja malli, hankkia tuotannon tarvitsema rahoitus sekä palkata henkilöstö ja resurssit tuotannon toteuttamiseksi ja vastata siitä, että tuotanto syntyy. Tuotannon valmistuttua tuotantoyhtiö kaupallistaa tuotannon myymällä tuotannon hyödyntämisoikeuksia. Tuotantoyhtiön rooli on siten varsin laaja ja tuotantoyhtiö on ainoa taho, joka on aktiivisesti mukana tuotannon koko elinkaaren. (APFI:n lausuma 30.4.2019)

6.5. Kopioston menettely

6.5.1. Oikeuksien hallinnointi

Oikeuksien luovuttamisen laajuus: erilaiset sopimusinstrumentit

87. Kopioston oikeus myöntää av-käyttölupia perustuu oikeudenhaltijoiden Kopioston jäsenjärjestöille tekemiin luovutuksiin sekä yhteistyösopimuksiin. Oikeuksien siirtymisen laajuus vaihtelee sen mukaan, millaista sopimusinstrumenttia luovutukseen on käytetty. Kopiosto edellyttää, että jäsenjärjestö käyttää sellaista valtuusdokumenttia, joka on samanlainen tai oleellisilta osiltaan samanlainen kuin Kopioston suosittamat valtuusdokumentit. Kukin jäsenjärjestö tekee itsenäisen päätöksen käyttämästään valtuusdokumentista (Av-valtakirja, Av-tekijänoikeussopimus tai jokin muu dokumentti) ja keräämiensä oikeuksien laajuudesta sekä siitä missä tekijäominaisuuksissa av-tekijä voi valtuuden antaa. Av-tekijä voi vapaasti valita, mille Kopioston av-tekijäjärjestölle hän antaa valtuuden. Valtuusdokumentin antaminen ei edellytä kyseisen av-tekijäjärjestön jäsenyyttä eikä valtuusdokumentin antaminen myöskään johda jäsenyyteen. (Kopioston täsmennys 14.10.2022) Oikeudenhaltijalla on siten mahdollisuus valita sellainen jäsenjärjestö, joka käyttää oikeudenhaltijan valitsemaa sopimusinstrumenttia oikeuksien luovutukseen (Tapaaminen 14.8.2020).
88. Av-tekijänoikeussopimuksia keräävät yhdeksän Kopioston av-tekijöitä edustavaa jäsenjärjestöä. Osa järjestöistä kerää Av-tekijänoikeussopimuksia vain tietyssä ominaisuudessa, kuten Suomen kirjailijaliitto ja Finlands svenska författareförening keräävät Av-tekijänoikeussopimuksia ainoastaan kirjailijan ominaisuudessa ja Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ainoastaan kääntäjän ominaisuudessa. (Kopioston täsmennys 14.10.2022)
89. Oikeudenhaltija voi antaa Av-tekijänoikeussopimuksen kaikissa niissä ominaisuuksissa, missä kyseinen järjestö Av-tekijänoikeussopimuksia kerää, eli jos joku järjestö kerää vain tietyissä ominaisuuksissa, oikeudenhaltija voi antaa Av-tekijänoikeussopimuksen jollekin toiselle järjestölle muissa ominaisuuksissa. Oikeudenhaltija voi Av-tekijänoikeussopimuksella luovuttaa joko kaikki tai vain haluamansa oikeusluokat. (Kopioston täsmennys 19.10.2022)
90. Av-valtakirjan puolestaan voi antaa kuudelle Kopioston av-tekijöitä edustavalle jäsenjärjestölle. Av-valtakirjan voi antaa missä vain Av-valtakirjaan sisältyvässä ominaisuudessa. Kaikki Av-valtakirjoja keräävät järjestöt keräävät niitä kaikissa av-tekijän ominaisuuksissa. Koska Av-valtakirjan voi antaa kaikissa av-tekijän ominaisuuksissa, av-tekijällä on käytännössä aina mahdollista valita jokin näistä kuudesta av-tekijäjärjestöstä, joka kerää Av-valtakirjoja, jos hän ei haluaisi luovuttaa yksinoikeuksia Av-tekijänoikeussopimuksella. (Kopioston täsmennys 14.10.2022)
91. Lisäksi Av-valtakirja sisältää kaikki ne oikeusluokat, joita Kopiosto hallinnoi. Näin ollen kuka tahansa av-alan oikeudenhaltija voi valita minkä tahansa Av-valtakirjaa käyttävän jäsenjärjestön ja ensinnäkin antaa ko. järjestölle Av-valtakirjan missä tahansa ominaisuudessa ja toiseksi kaikissa valitsemisissaan oikeusluokissa. (Kopioston täsmennys 19.10.2022)
92. Kopioston hallitus on käsitellyt (27.5.2021) kysymystä yhteishallinnointilain 5 §:n välillisen ja välittömän edustuksen merkityksestä tapauksessa, jossa oikeuksia siirretään Kopioston hallinnoitavaksi. Kopioston hallitus on tehnyt seuraavan päätöksen:

”Yhteishallinnointilaki edellyttää tekijänoikeusjärjestöjen tarjoavan oikeudenhaltijoille välillisen tai suoran edustuksen mahdollisuuden. Hallitus päättää, että ratkaisemme kysymyksen suorasta edustuksesta, kun meille tulee edustusoikeutta koskevia pyyntöjä, jotka eivät ole ratkaistavissa välillisellä edustuksella.

Graafisella puolella tällainen tilanne on jo käsillä. Siksi hallitus päättää, että graafiselle puolelle valmistellaan käyttöön otettavaksi suoraan Kopiostolle annettava valtakirja.

Päälinjamme on kehottaa oikeudenhaltijoita antamaan valtuutus jäsenjärjestöjemme kautta aina kun se on mahdollista.”

93. Tilannetta, jossa av-alan oikeudenhaltija haluaisi luovuttaa oikeuksia suoraan Kopiostolle ei ole ollut, joten Kopioston hallitus ei ole tehnyt asiasta päätöstä, onko oikeudenhaltijan mahdollista luovuttaa oikeuksien hallinta suoraan Kopiostolle. (Kopioston sähköposti 11.2.2022)
94. Kopioston hallitus tekee tarvittaessa nopeastikin uuden linjauksen suoran valtuuden antamisen mahdollisuudesta, mikäli tällaisia toiveita tai tarpeita ilmenee. Kopiosto on jo valmistellut suoran valtakirjan mallin av-tekijöille, mikäli sellaisen käyttöön tulisi tarvetta. (Kopioston täsmennys 14.10.2022)
95. Graafisella puolella tällainen tarve on tullut, ja graafisen puolen oikeudenhaltijana (tekijä/kustantaja) voi antaa Kopiosto-valtakirjan suoraan Kopiostolle. (Kopioston täsmennys 14.10.2022)
96. Tämän hetkisillä sopimuskäytännöillä ei voi syntyä sellaista tilannetta, että oikeudenhaltija ei voisi antaa Av-valtakirjan mukaista luovutusta jollekin Kopioston jäsenjärjestölle, joka kerää Av-valtakirjoja. Myöskään Av-tekijänoikeussopimuksen osalta tällaista tilannetta ei voi muodostua. Kaikki Av-valtakirjoja keräävät järjestöt keräävät valtakirjoja kaikissa niissä ominaisuuksissa ja oikeusluokissa, joissa ylipäätään voi Kopiostolle antaa oikeuksia hallinnoitavaksi. Av-tekijänoikeussopimuksissa on jäsenjärjestökohtaisia eroja sen suhteen missä ominaisuuksissa sopimuksen voi tehdä, mutta kaikkien jäsenjärjestöjen Av-tekijänoikeussopimukset sisältävät kaikki Kopioston hallinnoimat oikeusluokat. Tilanteen muuttuminen vaatisi sen, että kaikki Av-valtakirjoja/Av-tekijänoikeussopimuksia keräävät jäsenjärjestöt päättäisivät muuttaa käytäntöjää. (Kopioston täsmennys 19.10.2022)

Oikeuksien luovuttamisen laajuus: yksinoikeuden luovutus ja valtuutuksen yksinomaisuus

97. Oikeudenhaltija siirtää sopimusinstrumentissa nimenomaisesti mainitut oikeudet Kopioston jäsenjärjestölle ja muut oikeudet jäävät oikeudenhaltijalle. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
98. Kopioston ja sen jäsenjärjestöjen väliset yhteistyösopimukset, kuten Kopioston ja muiden yhteishallinnointiorganisaatioiden väliset edustussopimuksetkin, koskevat vain Kopioston hallinnoimia oikeusluokkia ja niiden piiriin kuuluvia oikeuksia. Kopiostolle ei ole mahdollista siirtää muita oikeuksia kuin ne, jotka kuuluvat Kopioston hallinnoimiin oikeusluokkiin. (Kopioston vastaus 30.9.2019)
99. Kaikki Kopioston jäsenjärjestöt siirtävät Kopiostolle aina ainoastaan oikeuksien hallinnoinnin ja valvonnan. Kopioston av-tekijöitä edustavista jäsenjärjestöistä kaikki siirtävät Kopiostolle oikeuksien hallinnoinnin yhteistyösopimuksella. Yhteistyösopimuksella jäsenjärjestö päättää missä laajuudessa eli missä Kopioston hallinnoimissa oikeusluokissa se siirtää Kopiostolle oikeuksien hallinnoinnin ja valvonnan. Edustussopimuksella tarkoitetaan yhteishallinnointilain mukaan sopimusta, jolla yhteishallinnointiorganisaatio valtuuttaa toisen yhteishallinnointiorganisaation hallinnoimaan tekijänoikeutta ja tekijänoikeuden lähioikeutta. Kopiostolla ei ole edustussopimuksia av-tekijöitä edustavien yhteishallinnointijärjestöjen kanssa. Toisin sanoen kaikkien Av-valtakirjoja tai Av-tekijänoikeussopimuksia keräävien jäsenjärjestöjen kanssa on tehty yhteistyösopimus. Sillä, millä valtuusdokumentilla jäsenjärjestö kerää itselleen oikeuksia tai valtuuksia, ei ole merkitystä. Kopiostolle ei siirry missään tilanteissa tekijänoikeuksia tai yksinoikeuksia. (Kopioston täsmennys 14.10.2022)
100. Kopioston aiemman vastauksen mukaan Kopioston ja sen jäsenjärjestöjen suhteet vastaavat yhteishallinnointilain 63 § 2 momentissa kuvattua yhteishallinnointiorganisaation toiminnan ulkoistamista. Filmex ry:n kohdalla on kyse toisen yhteishallinnointiorganisaation itsenäisestä päätöksenteosta ja yhteishallinnointilain 6 luvun tarkoittamasta edustussopimuksesta Kopioston ja toisen yhteishallinnointiorganisaation välillä. (Kopioston vastaus 5.11.2018). Kopiosto on

myöhemmällä vastauksellaan täsmentänyt, että Filmex ry on ilmoittanut, että se ei ole enää yhteishallinnointiorganisaatio, ja että Filmex ry on siirtänyt sille annetut oikeudet ja valtuudet Näyttelijäliitolle, minkä vuoksi Kopioston ja Filmexin välinen edustus sopimus on päättynyt 31.5.2022. (Kopioston lausuma 13.1.2023)

101. Kopiostoa varten kerättävien oikeuksien osalta Av-valtakirjan laajuus on riittävä. Kopiosto ei suoraan käytä Av-tekijänoikeussopimusta tai Av-valtakirjaa, vaan nämä sopimusinstrumentit on tarkoitettu tekijän ja jäsenjärjestön välille. Valtaosa jäsenjärjestöistä siirtää kaikki Kopioston hallinnoimat oikeusluokat Kopiostolle. (Tapaaminen 14.8.2020)
102. Av-tekijänoikeussopimuksella jäsenjärjestölle tehty luovutus on Kopioston hallinnoimia oikeusluokkia laajempi. Av-tekijänoikeussopimuksen laajemman luovutuksen taustalla on markkinoilla tapahtuva kilpailu; järjestöt saattavat valmistautua yhteishallinnoinnin toteuttamiseen tai hallinnoida jotain oikeuksia itse. Kopioston jäsenjärjestöillä on mahdollisuus itse päättää, mitä oikeuksia ne keräävät oikeudenhaltijoilta. Kopiosto on tehnyt jäsenjärjestöille mallit, mutta Kopiosto ei päättää mitä oikeuksia jäsenjärjestöt keräävät. (Tapaaminen 14.8.2020)
103. Av-tekijänoikeussopimuksessa määriteltyjen oikeuksien osalta Kopioston jäsenjärjestölle siirtyy sopimuksessa mainittu yksinoikeus. Luovutus koskee tarkoin rajattua yksinoikeutta oikeusluokkaan jollakin kollektiivisen hallinnoinnin alueella. Av-valtakirjalla siirrettävien oikeuksien osalta jäsenjärjestölle siirtyy valtuutukseen perustuva oikeus myöntää käyttö lupia oikeudenhaltijan kanssa rinnakkain. Av-valtakirjassa Kopioston asemaa kuitenkin vahvistaa oikeudenhaltijan sitoumus olla luovuttamatta kyseistä lisensiointivaltuuksia kolmannelle. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
104. Tämä sitoumus tarkoittaa käytännössä sitä, että Av-valtakirjan antanut oikeudenhaltija ei saa antaa samaa oikeuden hallinnointivaltuutta jollekin toiselle. Av-valtakirjan antaja voi itse antaa yksittäisiä käyttö lupia valtuutuksen estämättä, mutta ei voi siirtää hallinnointioikeutta kolmannelle muutoin kuin perumalla valtuutuksen. Esimerkiksi av-teoksen tekijä voisi antaa opettajalle/oppilaitokselle luvan tietyn av-teoksensa käyttöön opetuksessa, mutta ei yleistä hallinnointioikeutta toiselle yhteishallinnointiorganisaatiolle tai muulle taholle myöntää lupia av-teostensa käyttöön opetuksessa. Toisin sanoen Av-valtakirjalla annettu oikeuksien hallinnointivaltuus on yksinomainen, mutta Av-valtakirja ei rajoita valtakirjan antajan oikeutta myöntää yksittäisiä käyttö lupia teostensa käyttöön. (Kopioston täsmennys 14.10.2022)
105. Vuoteen 2012 asti Kopioston jäsenjärjestöt käyttivät Av-valtakirjan mukaista luovutusta, mutta tähän menettelyyn liittyen syntyi konfliktiongelma: Tuottajat alkoivat kerätä yksinoikeudella Kopioston hallinnoimia oikeuksia, erityisesti TV-ohjelmien siirtovelvoitteeseen liittyviä edelleen lähetysoikeuksia. Tuottajien toteuttama yksinoikeuksien vaatiminen tekijöiltä aiheutti myös sopimusrikkomustilanteita, kun useimmat tekijät olivat jo aikaisemmin antaneet Av-valtakirjan jäsenjärjestölleen. Tuottajien menettelyn muutoksen johdosta oli epäselvää missä/kenellä oikeudet ovat ja missä määrin Kopioston lupa oli ylipäättään tarpeen. Tästä johtuen keskeiset tekijäjärjestöt halusivat selkeyttää tilanteen ja siirtyivät käyttämään Av-tekijänoikeussopimusta, joka siirsi niille Av-valtakirjaa vahvemmat oikeudet. Tekijäjärjestöillä on ollut tarve ja oikeutettu peruste reagoida tilanteeseen, jossa niiden valtakirjojensa perusteella ja edelleen Kopioston sopimuslainsäädännön perustella hallinnoimaa keskeistä oikeusluokkaa koskevia oikeuksia lähdettiin johdonmukaisesti ja painostamalla vaatimaan siirrettäviksi pois tekijöiden yhteishallinnoinnin piiristä. (Tapaaminen 14.8.2020)

Oikeusluokkakohtainen peruuttaminen

106. Kopiosto on perustellut oikeusluokkakohtaisuutta sillä, että se on keskeinen tekijä, joka erottaa kollektiivihallinnon individuaalihallinnoinnista. Av-yhteishallinnointi ei Suomessa eikä muuallakaan koske yksittäisiä av-teoksia (tuotantoja) ja niiden yksittäisiä osia, vaan oikeusluokkia. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
107. Kopioston toteuttamassa av-korvausten vuosittilyksessä lasketaan ensin ohjelmakohtainen korvaus tilityksessä mukana oleville ohjelmille vallitsevien laskentaparametrien avulla. Sen jälkeen kunkin

ohjelman tekijäryhmälle/roolille jaetaan laskentasääntöjen mukainen osuus, ja jos tässä kohtaa selviäisi, että tekijälle ei kuulu tiettyä osuutta tuotannosta, koska oikeudenhaltija on peruuttanut oikeusluokan/oikeusluokkia, täytyisi laskennan kulkea takaisin yksilöidystä jaosta yleiseen tasoon ja suorittaa yleisemmän tason laskenta uudelleen. Peruutuksen mahdollistaminen koskemaan yksittäisiä teoksia vaatisi uuden tilitysjärjestelmän luomista ja tällä hetkellä ne jouduttaisiin tehdä manuaalisesti. (Kopioston vastaus 5.11.2018)

108. Korvauksia maksetaan vastaavalla tavalla sekä kotimaisille että ulkomaisille tekijöille. Ulkomaisten oikeudenhaltijoiden yhteishallinnointiorganisaatio selviää IPI-tietokannasta, jota käyttää n. 200 yhteishallinnointiorganisaatiota. Oikeudenhaltijoista rekisteröidään nimi, syntymäaika, yhteishallinnointiorganisaatio ja oikeusluokka. Tähän kansainväliseen tietokantaan ei voi merkitä oikeudenhaltijoiden eri tuotantoihin sisältyviä tekijänoikeudellisia osuuksia ja niiden yksittäisiä oikeusluokkia. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
109. Kopioston tilityksissä on mukana enimmillään kymmeniä tuhansia av-teoksia. Esimerkiksi yksityisen käytön korvaus esitysvuonna 2017 käsitti noin 44.000 av-teosta. Av-teoksessa on mukana tyypillisesti vähintään 10 tekijää. Laskennassa mukana olevia rivejä on suurimmillaan satojatuhansia. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
110. Tuotantoa/tekijänoikeudellista panosta/eri oikeusluokkia koskevat merkinnät jouduttaisiin tekemään manuaalisesti. Manuaalinen merkintä ja dokumentin hallinta sadallekin tuhannelle laskentariville on valtava urakka ja muuttaisi tilitystoiminnan kulurakennetta perusteellisesti. Jokaisesta merkinnästä tulisi myös olla kirjallinen sopimus tai vastaava dokumentaatio, johon sen tekeminen perustuu. Asia liittyy tekijän omaisuuden suojaan ja päätökseen olla maksamatta korvauksia valtuutuksen antaneelle tekijälle tulee jokaisessa tapauksessa liittyä yksikäsitteinen ja selkeä oikeudellinen peruste. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
111. Teoskohtaisen kirjaamisen osalta, esimerkiksi tilanteissa, joissa oikeuksia on aikaisemmin luovutettu tai kyseessä on tekijänoikeuslain mukainen kielto-oikeus, Kopiosto on antanut selvityksen, jonka mukaan Kopiostolle ei toimiteta työsopimusta, joka solmitaan tuotantoyhtiön ja tekijän välille. Vain näistä sopimuksista selviää, mitä oikeuksia tekijä on luovuttanut pois ja sisältääkö sopimus oikeuksia, joita Kopiosto hallinnoi. Niiden yksittäisten työsopimusten perusteella, jotka Kopiostolla on ollut nähtävänä, voidaan todeta, että mahdolliset kirjaukset kollektiivisten oikeuksien luovutuksesta ovat usein tulkinnanvaraisia. Työsopimuksia solmitaan vuosittain useita kymmeniä tuhansia. Hyvin mittavatkaan resurssit eivät riittäisi kymmenien tuhansien työsopimusten läpikäyntiin, analysointiin, tulkintaerimielisyyksien ratkomiseen ja kirjaamiseen. Työsopimusten antaminen sopimusosapuolten ulkopuolisten tahojen nähtäväksi on useimmiten myös salassapitovelvoitteen vuoksi kielletty. (Tapaaminen 14.8.2020)

6.5.2. Sopimusehdot

6.5.2.1. Av-tekijänoikeussopimuksen sopimusehdot

112. 1 § Järjestölle luovutettavat oikeudet

A) Tekijä luovuttaa järjestölle tekijänoikeuslakiin perustuvan yksinoikeuden audiovisuaaliseen teokseen ja radio-ohjelmaan sisältyvän teoksensa/esityksensä

...

B) Tekijä luovuttaa järjestölle yksinomaisen oikeuden

...

Oikeudenluovutus kattaa kaikki mainitut A- ja B-kohdan oikeusluokat. Oikeudenluovutus ja valvontavaltuutus ovat voimassa Suomessa ja muissa maissa, ellei tekijä sopimusta allekirjoittaessaan tai myöhemmin ole toisin kirjallisesti ilmoittanut järjestölle. Oikeusluokkien peruuttamisessa ja maantieteellisen ulottuvuuden määrittämisessä noudatetaan mitä on todettu 9 §:ssä.

2 § Luovutettavien oikeuksien laajuus ja hallinnointi

Tämän sopimuksen 1 §:n mukaiset oikeudenluovutukset (jäljempänä oikeudenluovutus) ja valvontavaltuutus ovat voimassa sopimuksen voimaantulohetkestä lukien kaikkien niiden audiovisuaalisiin teoksiin ja radio-ohjelmiin sisältyvien teosten/esitysten osalta, jotka tekijä on luonut tai tulee luomaan. Tämä sopimus ei kuitenkaan koske niitä 1 §:n mukaisia oikeuksia ja valvontavaltuuksia, jotka tekijä on luovuttanut toiselle ennen tämän sopimuksen allekirjoittamista.

...

Järjestön hallitus päättää, missä laajuudessa ja miten järjestö hallinnoi sille tällä sopimuksella luovutettuja oikeuksia. Jos jokin oikeusluokka suljetaan hallituksen päätöksellä pois järjestön hallinnoinnista, oikeusluokka palautuu tekijälle. Kulloinkin voimassa olevasta oikeuksien hallinnoinnin laajuudesta tiedotetaan järjestön kotisivulla.

5 § Tekijän velvollisuudet

Tekijällä ei ole oikeutta tämän sopimuksen voimassaoloaikana tehdä oikeudenluovutuksia kolmannelle niiden yksinoikeuksien osalta, jotka tekijä tämän sopimuksen nojalla luovuttaa järjestölle.

...

9 § Sopimuksen voimassaolo ja irtisanominen

...

Kummallakin osapuolella on itsenäinen oikeus irtisanoa sopimus. Sopimuksen voimassaolo lakkaa sen kalenterivuoden viimeisenä päivänä, jonka aikana kirjallinen irtisanomisilmoitus on esitetty toiselle osapuolelle. Tekijä voi toimittaa kirjallisen irtisanomisilmoituksen myös 4 §:ssä tarkoitetulle järjestölle.

Tekijä voi rajoittaa irtisanomisensa koskemaan vain yhtä tai useampaa yksittäistä oikeusluokkaa tai irtisanoa sopimuksen maantieteellisestä voimassaolosta yksittäisiä maita. Irtisanottavia oikeusluokkia ei voi jakaa pienempiin osiin, eikä irtisanominen voi koskea maata pienempää aluetta. Tällöin sopimus jää muilta osin voimaan.

...

6.5.2.2. Av-valtakirjan sopimusehdot

113. 2 § Järjestölle annettavat valtuudet

Oikeudenhaltija valtuuttaa järjestön

a) hallinnoimaan teoksiin kohdistuvia tekijänoikeuslain mukaisia oikeuksia ja korvauksia (jäljempänä hallinnointivaltuutus) seuraavissa oikeuksien luokissa (jäljempänä oikeusluokka):

...

Hallinnointivaltuus kattaa kaikki mainitut oikeusluokat sekä Suomen ja muut maat, ellei oikeudenhaltija valtakirjaa antaessaan tai myöhemmin ole toisin ilmoittanut. Hallinnointivaltuutuksen voi antaa vain kokonaiseen oikeusluokkaan ja se voi koskea vain kokonaisia maita, ei niiden osia.

Oikeusluokkien peruuttamisesta ja maantieteellisen ulottuvuuden määrittämisestä säädetään 7 §:ssä.

4 § Järjestön oikeudet ja velvollisuudet

Järjestö voi valtakirjan nojalla solmia teosten käyttöä koskevia sopimuksia ja periä siitä korvauksia sekä ajalta ennen tämän valtakirjan antamista, että sen jälkeen sekä vastaanottaa, säilyttää ja tilittää korvausvaroja.

5 § Oikeudenhaltijan velvollisuudet

...

Oikeudenhaltija sitoutuu olemaan myöntämättä valtakirjassa tarkoitettua oikeusluokkien hallinnointivaltuutta kolmannelle. Valtakirja ei kuitenkaan estä oikeudenhaltijaa myöntämästä yksittäisiä käyttölupia teostensa käyttöön.

...

7 § Valtakirjan tai sen osan peruuttaminen

Oikeudenhaltija voi peruuttaa valtakirjan kokonaisuudessaan tai osittain. Osittainen peruuttaminen voi koskea yksittäisiä oikeuksien luokkia tai maantieteellisiä alueita.

Jos peruuttaminen koskee yksittäistä oikeusluokkaa tai maantieteellistä aluetta, valtuutus jää voimaan muilta osin. Peruutettavia oikeusluokkia ei voi jakaa pienempiin osiin, eikä peruuttaminen voi koskea maata pienempää aluetta.

Peruuttaminen tapahtuu ilmoittamalla siitä kirjallisesti järjestölle ja/tai Kopiosto ry:lle. Ilmoituksesta tulee käydä selkeästi ilmi, mitä oikeusluokkaa tai maantieteellistä aluetta peruutus koskee. Valtakirjan mukaiset valtuudet lakkaavat sen kalenterivuoden lopussa, jonka aikana peruutusilmoitus on saapunut järjestölle tai Kopiosto ry:lle.

8 § Aikaisemmat oikeuksien luovutukset

Valtakirja korvaa oikeudenhaltijan järjestölle yllä mainitussa ominaisuudessa aikaisemmin antamat valtuudet siltä osin kuin ne koskevat 1 §:n mukaisia teoksia ja ne lakkaavat tältä osin olemasta voimassa.

Valtakirja ei muutoin aiheuta muutoksia valtakirjoihin tai sopimuksiin, joilla oikeudenhaltija on aikaisemmin luovuttanut oikeutensa kokonaan tai osittain taikka oikeuden niiden valvontaan toiselle.

6.5.2.3. Filmex ry:n ja Kopioston välisen yhteistyösopimuksen sopimusehdot

114. 3 § Tekijänoikeuksien hallinnoinnin luovutus

Tällä sopimuksella järjestö luovuttaa Kopiostolle esittävilta taiteilijoilta asiakassopimuksella tai muulla perusteella saamansa tekijänoikeuslakiin perustuvien oikeuksien hallinnoinnin koskien audiovisuaaliseen teokseen ja radio-ohjelmaan sisältyvän esityksen tämän sopimuksen 4 ja 5 §:n mukaisia käyttötapoja tämän sopimuksen mukaisesti.

8 § Muut ehdot

Järjestö sitoutuu olemaan neuvottelematta, sopimatta ja allekirjoittamatta sopimuksia, jotka koskevat esitysten 4 ja 5 §:ssä mainittuja käyttötapoja, elleivät Kopiosto ja järjestö ole toisin etukäteen kirjallisesti sopineet. Järjestö sitoutuu lisäksi olemaan luovuttamatta tämän sopimuksenmukaista oikeutta kolmannelle.

Kopiosto raportoi kohtuullisen ajan kuluessa järjestölle sopimuksista, joita se on tämän sopimuksen nojalla tehnyt.

Kopiostolla on oikeus tehdä tekijänoikeuksien hallinnointia koskevia sopimuksia ulkomailta toimivien vastaavien järjestöjen kanssa.

9 § Voimassaolo ja irtisanominen

Tämä sopimus tulee voimaan 1. päivä huhtikuuta 2015. Sopimus on voimassa toistaiseksi kalenterivuoden kerrallaan, ellei sitä puolin tai toisin irtisanota viimeistään kuutta (6) kuukautta ennen kalenterivuoden päättymistä. Sopimus voidaan irtisanoa kokonaan tai rajoittaa irtisanominen koskemaan vain jotain 4 §:n mukaista käyttötapaa.

Mikäli Kopiosto on tämän sopimuksen nojalla tehnyt jotakin käyttötapaakoskevan sopimuksen, on yhteistyösopimuksen irtisanomisaika tältä osin sama kuin kyseisen sopimuksen irtisanomisaika.

Mikäli Kopiosto on tämän sopimuksen nojalla tehnyt jotakin käyttötapa koskevan määräaikaisen sopimuksen ilman irtisanomisaikaa, voidaan yhteistyösopimus irtisanoa päättyään samanaikaisesti kuin kyseisen sopimuksen voimassaolo päättyy.

6.5.3. Kopioston hallinnoimat av-oikeusluokat

115. Kopiosto hallinnoi tällä hetkellä av-teosten oikeuksia 11 eri oikeusluokassa. Nämä oikeusluokat voidaan ryhmitellä viiteen eri kategoriaan (numerot kategorioiden sisällä viittaavat Kopioston oikeusluokkiin):
1. Televisio-ohjelmien edelleen lähettäminen ja siihen rinnastuvat käyttötilanteet
 1. Av-teosten ja radio-ohjelmien edelleen lähettäminen
 11. Korvausoikeus jakeluvälitteiden alaisten ohjelmien edelleen lähettämisestä
 2. Av-teosten yleisölle välittäminen kaapeli-TV verkossa
 3. Lähettäjäyrittäjien lähetyksen kanssa samanaikaisesti tapahtuva av-teoksen välittäminen tietoverkossa, kuten internetissä (OTT) tai IPTV-verkossa, kun välityksen toteuttaa muu kuin lähettäjäyrittäjä itse.
 2. Televisio-ohjelmien verkkotallennuspalvelut
 8. Televisio-ohjelmien verkkotallennuspalvelut
 3. Opetus- ja laitospalvelut
 4. Av-teosten ja radio-ohjelmien arkistokäyttö
 5. Av-teosten ja radio-ohjelmien opetus- ja tutkimuskäyttö
 6. Av-teosten ja radio-ohjelmien käyttö sopimuslisenssin nojalla kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa
 7. Av-teosten ja radio-ohjelmien laitospalvelu- ja kirjastokäyttö
 4. Julkinen esittäminen pois lukien elokuvateatterit ja elokuvafestivaalit
 9. Av-teosten julkinen esittäminen
 5. Hyvitysmaksu
 10. Av-teosten yksityinen kopiointi
116. Kopioston av-teoksia koskevista oikeusluokista kuusi koskee sellaista lisensiointia tai korvauksen perimisoikeutta, joista OKM on tehnyt hyväksymispäätöksen. Oikeusluokkia 1., 4., 5., 6. ja 8. Kopiosto hallinnoi sopimuslisenssin tekijänoikeuslain mukaisen sopimuslisenssin perusteella. Oikeusluokka 11. perustuu pakkolisenssiin. Oikeusluokan 10. mukainen hyvitysmaksu sitä vastoin ei perustu tekijöiden yksinoikeuksiin miltään osin, eikä se ole disponoitavissa. Jäljelle jäävää neljää oikeusluokkaa Kopiosto hallinnoi yksin oikeudenhaltijoiden antamien valtuutusten turvin. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
117. Nämä neljä oikeusluokkaa ovat: Oikeusluokka 2. Av-teosten yleisölle välittäminen kaapeli-TV verkossa, oikeusluokka 3. Lähettäjäyrittäjien lähetyksen kanssa samanaikaisesti tapahtuva av-teoksen välittäminen tietoverkossa, kuten internetissä (OTT) tai IPTV-verkossa, kun välityksen toteuttaa muu kuin lähettäjäyrittäjä itse, oikeusluokka 7. Av-teosten ja radio-ohjelmien laitospalvelu- ja kirjastokäyttö, ja oikeusluokka 9. Av-teosten julkinen esittäminen. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
118. Oikeusluokissa 2. Av-teosten yleisölle välittäminen kaapeli-TV verkossa ja 3. Lähettäjäyrittäjien lähetyksen kanssa samanaikaisesti tapahtuva av-teoksen välittäminen tietoverkossa, kuten internetissä (OTT) tai IPTV-verkossa, kun välityksen toteuttaa muu kuin lähettäjäyrittäjä itse ei Kopioston tietojen mukaan tapahdu tällä muuta toimintaa kuin edelleen lähettämistä. Kopiosto on kerännyt näitä oikeuksia siltä varalta, että oikeustila muuttuisi ja Kopioston edelleen lähettämiseksi

tulkitsema toimintaa ei katsottaisikaan edelleen lähettämiseksi vireillä olevassa oikeudenkäynnissä. (Kopioiston vastaus 5.11.2018)

6.5.4. Sopimus- ja pakkolisenssiin perustuva valtuutus

119. Kopioisto hallinnoi osaa oikeuksista OKM:n hyväksymänä tekijänoikeuslain 26 §:n mukaisena sopimuslissenssijärjestönä. Tämän lisäksi yksi oikeusluokista perustuu myös tekijänoikeuslain 25 i §:n mukaiseen pakkolisenssiin. (Kopioiston vastaus 5.11.2018)
120. Tekijänoikeuslain 25 i §:n yhteydessä pakkolisenssillä tarkoitetaan sitä, että toiminta on sallittua ilman tekijän suostumusta eikä tekijä voi sitä kieltää, mutta tekijällä on oikeus korvaukseen. (Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri, Tarkela Pekka: Tekijänoikeus. Talentum, Helsinki 2016 s. 249)
121. Tekijänoikeuslain 26 §:n 1 momentin mukaan sopimuslissenssiä koskevia tekijänoikeuslain säännöksiä sovelletaan sopimukseen, joka on tehty tietyn alan tekijöiden teosten käyttämisestä käyttäjän ja opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän, lukuisia tämän alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välillä. Hyväksytyä järjestöä pidetään tämän sopimuksen osalta oikeutettuna edustamaan muitakin saman alan teosten tekijöitä. Mainitulla sopimuksella laajennetun kollektiivisen käyttöluvan saanut voi luvan mukaisin ehdoin käyttää kaikkia tämän alan tekijöiden teoksia.
122. Tekijänoikeuslain (HE 28/2004 vp s. 62) 26 §:n esitöiden mukaan sopimuslissenssin nojalla tapahtuva käyttö on massaluonteista teosten käyttöä, jossa teosten käyttötapahtumien määrä on suuri, kuten radiossa tai televisiossa lähetettäessä. Käyttö kohdistuu suureen teosten repertuaariin. Käyttötapahtumat ovat pieniä ja yksittäisiä ja kohdistuvat vain osaan suuresta massasta teoksia, kuten valokopioinnissa. Massaluonteisen käytön tapauksissa erillisten lupien hankinta voi olla lisäksi käytännössä mahdotonta esimerkiksi tilanteissa, joissa käyttölupien saaminen edellyttää lukuisten oikeudenhaltijoiden tavoittamista. Sopimuslissenssisäännöksiä ei ole tarkoitettu sovellettaviksi yksittäisten teosten yksittäisiin käyttötapahtumiin.
123. Esitöiden mukaan sopimuslissenssi on tekijänoikeuden yhteisvalvonnan helpottamiseksi ja käyttäjien suojaamiseksi muotoiltu oikeudellinen konstruktio. Kun käyttäjän ja lukuisia oikeudenhaltijoita edustavan järjestön välillä on tehty sopimus suojatun aineiston käyttämisestä, käyttäjä saa sopimuslissenssin nojalla käyttää vastaavasti myös sellaisten oikeudenhaltijoiden teoksia, joita järjestö ei edusta.
124. Käytännössä siis sopimuslissenssijärjestönä toimiva yhteishallinnointiorganisaatio voi myöntää tekijänoikeuslaissa yksilöityihin käyttötarkoituksiin käyttölupia muidenkin kuin edustamiensa oikeudenhaltijoiden puolesta. Tekijänoikeuslain sopimuslissenssisäännökset laajentavat lissenssin ulottuvuuden sellaisiin tahoihin, jotka eivät ole lissenssisopimussuhteen osapuolina. Sopimuslissenssin tärkeänä vaikutuksena on se, että se poistaa käyttäjän riskin tahattomista oikeudenloukkauksista ja tekee teosten käytön mahdolliseksi ilman kohtuuttomia oikeuksien hankintakustannuksia ja ajanhukkaa. (Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri, Tarkela Pekka: Tekijänoikeus. Talentum, Helsinki 2016 s. 294 – 295)
125. Sopimuslissenssin säätämisen taustalla ovat massakäyttötilanteet, ja sen nojalla on mahdollista käyttää aineistoa esimerkiksi yhteiskunnallisesti tärkeistä syistä, joissa yksilöllisten käyttölupien hankkiminen jokaiselta oikeudenhaltijalta erikseen ei ole mahdollista. Sopimuslissenssiin kuuluu myös se, että laajennetun lissenssin piiriin joutuneilla tekijöillä on oikeus saada yhteishallinnointiorganisaatiolta henkilökohtainen korvaus. (Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri, Tarkela Pekka: Tekijänoikeus. Talentum, Helsinki 2016 s. 295)
126. Tekijänoikeuslain (HE 28/2004 vp s. 105) 26 §:n esitöiden mukaan tekijällä tulee tiettyjä sopimuslissenssisäännöksiä sovellettaessa olla myös mahdollisuus kieltää teoksensa käyttö. Tekijän tulee ilmoittaa kieltonsa sopimusosapuolena olevalle tekijöitä edustavalle järjestölle, jonka puolestaan on saatettava tämä kielto sopimusosapuolena olevan käyttäjän tietoon.

127. Esitöiden mukaan tekijän kielto-oikeus ehdotetaan liitettäväksi niihin sektorikohtaisiin sopimuslissenssiyhtiöihin, joissa kielto-oikeuden olemassaolo on perusteltua sen vuoksi, että kyseessä on tekijän kannalta teoksen ensisijainen käyttömuoto.
128. Esitöiden mukaan, jos tekijä on kieltänyt teoksen käytön sopimuslissenssin nojalla, hän voi luonnollisesti lissenssioida sopimuslissenssin kattamalla alueella tapahtuvan käytön suoraan, ellei hän ole luovuttanut oikeuksiaan sopimuslissenssijärjestöksi hyväksytyyn järjestön tai jonkin muun järjestön hallinnoitavaksi.

7. Kopioston menettelyn arviointi

Oikeuksien luovuttamisen laajuus: erilaiset sopimusinstrumentit

129. Edellä esitetyistä kohdista 8 ja 9 ilmenee, että yhteishallinnointilain tavoitteisiin kuuluu oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeuden turvaaminen, joka pitää sisällään oikeuden päättää missä laajuudessa oikeudenhaltija antaa oikeuksia hallinnoitavaksi yhteishallinnointiorganisaatiolle.
130. Edellä esitetyistä kohdista 10 – 13 käy ilmi yhteishallinnointilain hallinnointivaltuutuksen sisällään pitäjä syrjimättömyysperiaate, jonka soveltaminen ulottuu myös yhteishallinnointiorganisaation jäsenyhteisöön, ellei valtuutuksen antaminen suoraan yhteishallinnointiorganisaatiolle ole mahdollista.
131. Oikeudenhaltija siirtää luovutettavat oikeuden Kopioston hallinnoitavaksi erilaisilla jäsenjärjestöjen käytössä olevilla sopimusinstrumenteilla, joiden tulee vastata riittävästi osin Kopioston suosittelemia valtuutusdokumenteja. Kopioston yhteistyösopimukset ja edustusopimukset koskevat vain oikeuksien hallinnointia eikä Kopiostolle siirry missään tapauksessa oikeuksia hallinnointivaltuutta laajemmin. Luovutuksen laajuus vaihtelee oikeusluokkia koskevan hallinnointivaltuuden luovuttamisesta tekijänoikeuden yksinoikeuden luovuttamiseen. Hallinnointivaltuuden luovuttamista on sopimusehdoilla rajattu siten, että oikeudenhaltija sitoutuu olemaan myöntämättä kyseistä oikeusluokkien hallinnointivaltuutta kolmannelle, mutta sopimusehdot eivät kuitenkaan estä oikeudenhaltijaa myöntämästä yksittäisiä käyttöluovia teostensa käyttöön. Jos oikeudenhaltija on luovuttanut tekijänoikeudet yksinoikeudella ei oikeudenhaltija voi myöntää itsenäisesti teoksia koskevia käyttöluovia, ellei hän erikseen irtisano sopimusta kyseisen oikeusluokan osalta, johon kyseinen käyttötilanne kuuluu.
132. Oikeudenhaltijalla on mahdollisuus ilman jäsenyyttä valita Kopioston jäsenjärjestöistä sellainen, joka käyttää hänen haluamaansa sopimusinstrumenttia ja lisäksi valita Kopioston oikeusluokista ne, jotka hän haluaa luovuttaa Kopioston hallinnoitavaksi.
133. PRH katsoo, että oikeudenhaltijoille tulee syrjimättömyysperiaatteen mukaisesti tarjota samanlaiset mahdollisuudet ilman jäsenjärjestön jäsenyyttä valita käytettävä sopimusinstrumentti, jolla oikeudenhaltija luovuttaa valitsemansa oikeudet Kopioston hallinnoitavaksi. Kopioston tämän hetkellä menettelyllä oikeudenhaltijalla on mahdollisuus valita Kopioston käytössä olevista sopimusinstrumenteista se, jolla oikeudenhaltija haluaa luovuttaa oikeutensa Kopioston hallinnoimista oikeusluokista Kopioston hallinnoitavaksi. Kopioston menettely ei tältä osin aseta oikeudenhaltijoita erilaiseen asemaan.
134. PRH on ottanut asiassa huomioon, että oikeuskirjallisuuden mukaan tekijänoikeus on varallisuus oikeus ja siten lähtökohtaisesti vapaasti luovutettavissa. Tekijänoikeuslaissa lähtökohtana on sopimusvapaus, eikä laissa ole rajoitettu tekijän vapautta valita luovutuksen saaja. (Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri, Tarkela Pekka: Tekijänoikeus. Talentum, Helsinki 2016 s. 334 – 335)
135. Tekijänoikeus voidaan tekijänoikeuslain 27 §:n 1 momentin nojalla luovuttaa kokonaan tai osittain. Kokonaisluovutuksella luovutuksen saaja tulee alkuperäisen tekijän tilalle, eikä alkuperäinen tekijä voi enää käyttää teokseen liittyviä oikeuksia tai luovuttaa oikeuksia muille tahoille, kun taas osittaisella luovutuksella alkuperäinen tekijä luovuttaa vain osan teoksensa taloudellisista

oikeuksista ja muut jäävät alkuperäisen tekijän hallintaan. (Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri, Tarkela Pekka: Tekijänoikeus. Talentum, Helsinki 2016 s. 336)

136. Edellä oleva huomioden PRH katsoo, että yhteishallinnointilaki asettaa rajoituksia oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeuden rajoittamiselle, mutta ei rajaa oikeudenhaltijan tekijänoikeuslain mukaista sopimusvapautta tehdä laajempia luovutuksia tilanteessa, jossa oikeudenhaltijalla on myös mahdollisuus valita yhteishallinnointilain mukainen oikeuksien hallinnoinnin luovutus.

Oikeuksien luovuttamisen laajuus: yksinoikeuden luovutus ja valtuutuksen yksinomaisuus

137. Edellä esitetyistä kohdista 8 ja 9 ilmenee, että yhteishallinnointilain tavoitteisiin kuuluu oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeuden turvaaminen, joka pitää sisällään oikeuden päättää missä laajuudessa oikeudenhaltija antaa oikeuksia hallinnoitavaksi yhteishallinnointiorganisaatiolle. Yhteishallinnointilain tavoitteisiin kuuluu myös edistää tekijänoikeusmarkkinoiden toimivuutta ja varmistaa, että tekijänoikeuden ja tekijänoikeuden lähioikeuksien yhteishallinnoinnissa toimitaan vastuullisesti, tehokkaasti ja läpinäkyvästi suhteessa oikeudenhaltijoihin ja käyttäjiin.
138. Edellä esitetyistä kohdista 10 ja 13 ilmenee, ettei oikeudenhaltijan yhteishallinnointiorganisaatiolle tekemä hallinnointivaltuutus saa rajoittaa tarpeettomasti oikeudenhaltijan vapautta käyttää oikeuksiaan. Tämä käy myös ilmi kohdasta 17 ja yhteishallinnointiorganisaation velvollisuudesta toimia oikeudenhaltijan etujen mukaisesti ja olla asettamatta velvoitteita, jotka eivät ole tarpeen tämän oikeuksien ja etujen suojelemiseksi tai tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien tehokkaaksi hallinnoimiseksi.
139. Kohdan 24 mukaan yksinomaisen siirtämisen taustalla on ajatus, että se on tarpeen markkinoiden toimivuuden varmistamiseksi. Jos käyttöluovia voitaisiin myöntää eri toimijoiden toimesta ilman keskinäistä koordinaatiota, markkinoiden toimivuus ja käytön valvonta vaikeutuisi. Kohdista 39 – 41, 43 ja 45 käy ilmi, että massakäyttötilanteita varten syntyneessä yhteishallinnoinnissa ei ole kyse oikeuksien luovuttamisesta vaan oikeudet säilyvät lähtökohtaisesti oikeudenhaltijalla. Pääsääntöisesti toissijaisilla markkinoilla tapahtuva yhteishallinnointi alentaa markkinoiden näkökulmasta transaktiokustannuksia. Ongelmallisia voivat kuitenkin olla yhteishallinnointiorganisaatioiden asettamat vaatimukset, joilla estetään oikeudenhaltijaa hallinnoimasta oikeuksiaan itse, kuin sopimukset, joilla oikeudet siirretään yksinoikeudella yhteishallinnointiorganisaation hallinnoitavaksi.
140. Yksinoikeutta arvioitaessa huomioon tulee ottaa myös Euroopan unionin oikeuskäytäntö kohdista 47 – 52. Oikeuskäytännössä on arvioitu tekijänoikeuksien yksinoikeuden luovuttamista yhteishallinnointiorganisaatiolle ja katsottu, että sitoumusten määräämisten tulisi olla ehdottoman välttämättömiä toimialaan liittyvän tarkoituksen toteuttamiseksi sekä objektiivisesti perusteltua. Sitoumukset eivät saa rajoittaa kohtuuttomalla tavalla oikeudenhaltijan vapautta käyttää tekijänoikeuksiaan. Arvioitaessa tasapainoa oikeudenhaltijan ja yhteishallinnointiorganisaation välillä, tulee ottaa huomioon yhteishallinnointiorganisaation suojelutehtävä, varmistaa tasapainoinen suhde oikeudenhaltijoiden mahdollisimman suuren vapauden käyttää teoksiaan ja toisaalta heidän oikeuksien tehokkaan hallinnoinnin suhteen. Oikeudenhaltijan määräysvaltaansa teokseensa ei tulisi rajoittaa enempää kuin on tarpeen. Oikeuskäytännössä on myös tunnustettu yhteishallinnoinnin hyödyt käyttäjien markkinavoiman tasapainottajana tekijänä. Yhteishallinnointiorganisaatiolla olevan suojelutehtävän toteuttamiseksi yhteishallinnointiorganisaatiolla on oltava asema, joka perustuu oikeuksien luovuttamiseen tarpeellisissa määrin.
141. Kopiostolle oikeutensa luovuttavalla oikeudenhaltijalla on mahdollisuus valita, onko luovutus tekijänoikeuksien luovutus yksinoikeudella vai yksinomainen oikeusluokkia koskeva hallinnointivaltuuden luovutus sekä mitä oikeusluokkia luovutus koskee. Hallinnointivaltuuden luovutus on oikeusluokkien hallinnoinnin osalta yksinomainen eli samaa valtuutta ei voida antaa toiselle yhteishallinnointiorganisaatiolle, mutta jättää oikeudenhaltijalle mahdollisuuden määrätä rinnakkain yksittäisten teosten käytöstä. Oikeudenhaltijan valitsemasta sopimusinstrumentista huolimatta Kopiostolle siirtyy vain oikeuksien yksinomainen hallinnointivaltuus, joka on Kopioston toiminnan kannalta riittävä.

142. Kopiosto on perustellut yksinoikeuden luovutusta Euroopan unionin oikeuskäytännössä esiin nostetuilla yhteishallinnoinnin mukanaan tuomiolla hyödyillä sekä lisäksi sillä, että yksinoikeus koskee vain rajattujen toimintavaltuuksien keskittämistä kollektiivihallinnoinnin toteuttamista varten, ei yksinoikeuksien siirtoa laajasti tai rajoituksetta. Järjestely tuottaa selväpiirteisyytensä vuoksi hyötyä sekä oikeudenhaltijoille että teosten käyttäjille. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
143. Kopioston mukaan yksinoikeuksien kerääminen on kollektiivihallinnoinnin alueella monimutkaistuvassa mediamaisemassa monissa tapauksissa käytännössä välttämätöntä. Se luo selväpiirteisen neuvotteluaseman, helpottaa ja tehostaa luvista neuvottelua ja takaa kollektiivisen hallinnoinnin avulla luotujen luparatkaisujen kattavuuden ja tuottaa luvan hankkijalle oikeusvarmuutta. Se on sekä oikeudenhaltijan että käyttäjän kannalta yksinkertainen ratkaisu, ja vastuu sijoittuu yksiselitteisesti ja hallinnoinnin onnistumista on helppo arvioida. Yksinoikeuksien keruu yhteishallinnointiorganisaation hallinnointitehtäviä varten ja oikeuksien luovutusta koskevissa sopimuksissa kuvatut ehdot ovat kollektiivisen hallinnoinnin ydintä. Tällöin oikeudenhaltijalle saadaan tuloja käytöstä, jota he eivät voisi ohjata tai hallinnoida itse. Yksinoikeuksien keruun seurauksena oikeudet ja edut säilyvät ja säilyttävät arvonsa direktiivin tarkoittamalla tavalla myös uusien käyttötapojen kohdalla. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
144. Kopioston mukaan rinnakkaisen lisensoinnin mahdollisuus pitää sisällään haasteita liittyen yhteishallinnointilain 35 §:n lisensointiehtoja koskeviin vaatimuksiin sekä 25 §:n mukaisiin oikeudenhaltijoille tilityksen yhteydessä annettaviin tietoihin. Kopioston on tiedettävä hinnan asettamista varten lisenssin kesto ja laajuus. Jos tekijät ryhtyisivät Kopioston rinnalla lisensoimaan teoskohtaisesti - esimerkiksi käsikirjoittaja pelkkää käsikirjoitustaan - samoja massakäyttömuotoja, joita Kopiosto jo lisensoi, korvauksen mitoittamiselta putoaisi yhteishallinnointilain 35 §:n tarkoittama objektiivinen pohja. Lisäksi tilanne olisi käyttäjien kannalta sekava. Yhteishallinnoinnin pyrkimys luoda oikeusturvaa käyttäjälle teosten massakäyttötilanteisiin saattaisi vaarantua, mikä olisi vastoin sopimuslisensointijärjestelmän tarkoitusta. Rinnakkaislisensoinnin kysymys on erityisen hankala av-teosten osalta, jotka ovat käytännössä aina yhteen liitettyjä teoksia. (Kopioston vastaus 30.9.2019)
145. Kopiosto on kuitenkin myöhemmin lausunut, että kollektiivisen hallinnoinnin kokonaisuus ei vaarannu, jos yksittäinen oikeudenhaltija myöntää lupia yksittäisten teosten yksittäisiin käyttötilanteisiin, mutta tätä ei tule sekoittaa siihen, että yksittäisiä teoksia vedettäisiin pois Kopioston hallinnoinnista. Pääsääntöisesti ei ole tilanteita, joissa yksittäisellä tekijällä olisi mahdollisuus antaa oikeuksia av-teoksen käyttöön. Tilanne, jossa yksittäinen tekijä voisi antaa koululle luvan käyttää teostaan on mahdollinen, mutta av-teosten markkinat eivät toimi siten, että yksi henkilö hankkisi kaikki oikeudet itselleen vaan lähtökohtaisesti jokaisessa tuotannossa on keskimäärin 10-15 oikeudenhaltijaa, jotka osallistuvat tekemiseen. (Tapaaminen 14.8.2020)
146. PRH on arvioinut erikseen Av-tekijänoikeussopimuksen mukaista tekijänoikeuden yksinoikeuden luovuttamista sekä Av-tekijänoikeusvaltakirjan mukaista oikeusluokkien hallinnointivaltuuden yksinomaista luovuttamista.
147. Yhteishallinnointilain lähtökohtana on oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeus ja kieltä olla asettamatta tarpeettomia velvoitteita. Oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeuden ja tekijänoikeuksien yhteishallinnoinnin välillä tulee vallita tasapaino. Nämä samat periaatteet käyvät ilmi myös Euroopan unionin oikeuskäytännöstä.
148. PRH katsoo, että tilanteessa, jossa yhteishallinnointiorganisaatiolla on käytössä tekijänoikeuksien yksinoikeuden luovutuksen lisäksi vaihtoehto, joka edellyttää vain oikeuksien hallinnoinnin yksinomaista luovutusta ja tämä vaihtoehto on yhteishallinnointiorganisaation toiminnan kannalta riittävä eikä vaaranna kollektiivisen hallinnoinnin kokonaisuutta, ei tekijänoikeuksien yksinoikeuden luovutusta voida pitää yhteishallinnointilain kannalta tarpeellisena ja oikeuskäytännössä esiin nostettuna välttämättömänä ja objektiivisesti perusteltuna rajoituksena oikeudenhaltijan toimintavapaudelle.

149. PRH katsoo, että Kopiosto ei voi ainoana sopimusinstrumenttina edellyttää oikeudenhaltijalta Av-tekijänoikeussopimuksen mukaista tekijänoikeuksien yksinoikeuden luovutusta.
150. Arvioitaessa Av-valtakirjan mukaista hallinnoinnin luovutusta, PRH on ottanut huomioon oikeudenhaltijalle yhteishallinnointilaisissa turvatus itsemääräämisoikeuden ja tasapainoperiaatteen lisäksi sen, että yhteishallinnointilain esitöissä ja Euroopan unionin oikeuskäytännössä on otettu huomioon yhteishallinnoinnilla mahdollisesti saavutettavat edut tekijänoikeusmarkkinoilla. Massakäyttötilanteita varten syntynyt yhteishallinnointi voi toimia markkinavoiman tasapainottajana, alentaa sopimuksien transaktiokustannuksia ja suojata oikeudenhaltijan etuja. Jotta yhteishallinnointiorganisaation on mahdollista päästä näihin tavoitteisiin, on sillä oltava asema, joka perustuu oikeuksien luovuttamiseen tarpeellisissa määrin. Kopiosto onkin perustellut menettelyä oikeudenhaltijoiden eduilla, selkeydellä, tehokkuudella ja oikeusvarmuudella.
151. Hallinnointivaltuuden yksinomaisuutta arvioitaessa olennaisena asiana PRH on kiinnittänyt edellä mainitun lisäksi huomiota siihen, että yksinomaisuus kohdistuu vain hallinnointivaltuuteen eikä se rajoita oikeudenhaltijan oikeutta myöntää yksittäisiä käyttöluovia teostensa käyttöön.
152. PRH katsoo, että yhteishallinnointiorganisaatiolle siirtyvä yksinomainen oikeusluokkia koskeva hallinnointivaltuutus, joka jättää oikeudenhaltijalle mahdollisuuden määrätä rinnakkain yksittäisten teosten käytöstä on yhteishallinnointilain tasapainoperiaatteen mukainen. Tällöin oikeudenhaltijalle jää yhteishallinnointilain mukainen mahdollisuus myöntää käyttöluovia itse, ja yhteishallinnointiorganisaatiolle taas mahdollisuus toteuttaa tehokkaasti oikeuksien yhteishallinnointia, kun oikeuksien yhteishallinnointi on vain yhdellä taholla.

Oikeuksien luovuttamisen laajuus ja oikeusluokkakohtainen peruuttaminen

153. Edellä esitetyistä kohdista 8 ja 9 ilmenee, että yhteishallinnointilain tavoitteisiin kuuluu oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeuden turvaaminen, joka pitää sisällään oikeuden päättää missä laajuudessa oikeudenhaltija antaa oikeuksia hallinnoitavaksi yhteishallinnointiorganisaatiolle. Yhteishallinnointilain tavoitteisiin kuuluu myös edistää tekijänoikeusmarkkinoiden toimivuutta ja varmistaa, että tekijänoikeuden ja tekijänoikeuden lähioikeuksien yhteishallinnoinnissa toimitaan vastuullisesti, tehokkaasti ja läpinäkyvästi suhteessa oikeudenhaltijoihin ja käyttäjiin.
154. Edellä esitetyistä kohdista 10 ja 13 ilmenee, ettei oikeudenhaltijan yhteishallinnointiorganisaatiolle tekemä hallinnointivaltuutus saa rajoittaa oikeudenhaltijan vapautta käyttää oikeuksiaan tarpeettomasti. Tämä käy myös ilmi kohdasta 17 ja yhteishallinnointiorganisaation velvollisuudesta toimia oikeudenhaltijan etujen mukaisesti ja olla asettamatta velvoitteita, jotka eivät ole tarpeen tämän oikeuksien ja etujen suojelemiseksi tai tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien tehokkaaksi hallinnoimiseksi.
155. Kohdissa 14 – 16 on käyty läpi perusteita yhteishallinnointiorganisaation oikeusluokkien määrittelylle, jossa on nostettu esiin perusteena tekijänoikeuslaki sekä OKM:n tekijänoikeuslainmukaiset hyväksymispäätökset. Esitöiden mukaan oikeudet ja oikeuksien luokat on tärkeä määrittää niin, että oikeudenhaltijoiden vapaus määrätä teoksistaan ja muusta aineistosta sekä organisaation kyky hallinnoida tehokkaasti oikeuksia ovat keskenään tasapainossa, kun otetaan huomioon erityisesti organisaation hallinnoimien oikeuksien luokka ja luova ala, jolla organisaatio toimii.
156. Kohdissa 19 – 21 on käyty läpi oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeuden laajuutta ja yhteishallinnointiorganisaation velvollisuutta toimia oikeudenhaltijan etujen mukaisesti suhteessa yhteishallinnointiorganisaation oikeuteen asettaa rajoituksia itsemääräämisoikeuteen niin, että tasapaino säilyy yhteishallinnointilain edellyttämällä tavalla. Yhteishallinnointiorganisaatiolla on mahdollisuus asettaa rajoituksia oikeudenhaltijan oikeudelle päättää, mitä oikeudenhaltija haluaa asettaa yhteishallinnoinnin piiriin. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä yhteishallinnoinnin toimivuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi. Arviossa tulee huomioida erityisesti se, että rajoitukset eivät saa estää tai haitata oikeudenhaltijan mahdollisuuksia tehdä työtä tai harjoittaa elinkeinoa. Oikeudenhaltijoiden etujen mukaisena ei voida pitää esimerkiksi sitä, että

oikeudenhaltijoiden mahdollisuuksia lisensoida teoksiaan itse rajoitetaan yhteishallinnointiorganisaation toimesta.

157. Itsemääräämisoikeuteen liittyy myös oikeudenhaltija oikeus myöntää lisenssi kohtien 22 – 26 mukaisesti ei-kaupalliseen käyttöön. Esitöissä on nostettu esiin, että tekijänoikeuden yhteishallinnointiin perustuva sopimuslisenssi on aina toissijainen oikeudenhaltijan suoraan käyttäjälle antamaan käyttöluupaun nähden, sillä sopimuslisenssijärjestelmän tarkoituksena on mahdollistaa käyttöoikeuksien hankinta tilanteessa, jossa oikeudenhaltijoiden suuren määrän takia suora lisensointi ei ole mahdollista.
158. Oikeudenhaltijalla on oikeus peruuttaa yhteishallinnointiorganisaatiolle antama valtuutus 27 kohdan mukaisesti.
159. Esitöissä on käyty läpi myös yhteishallinnoinnin taustoja. Kohtien 40, 44 ja 45 mukaan yhteishallinnointi on kehittynyt nimenomaan massalisensointia varten ja mitä lähemmäs mennään yksittäisten teosten lisensointia, sitä todennäköisempää on, että liikutaan kielletyn elinkeinonharjoittajien välisen sopimisen vaaravyöhykkeellä ja etenkin, jos samaan aikaan rajoitetaan tekijän oikeutta sopia itse suoraan teostensa käytöstä. Ongelmallisia voivat olla niin yhteishallinnointiorganisaatioiden asettamat vaatimukset, joilla estetään oikeudenhaltijaa hallinnoimasta oikeuksiaan itse, kuin sopimukset, joilla oikeudet siirretään yksinoikeudella yhteishallinnointiorganisaation hallinnoitavaksi.
160. Kohdista 39 – 40 ja 42 – 43 käy ilmi, että massakäyttötilanteita varten syntynyt ja pääsääntöisesti toissijaisilla markkinoilla tapahtuva yhteishallinnointi alentaa markkinoiden näkökulmasta sopimisesta aiheutuvia transaktiokustannuksia. Tekijänoikeuslaissa onkin yleistynyt sopimuslisenssijärjestelmä. Kohdan 37 mukaan lähtökohtaisesti oikeuksien lisensointi tapahtuu kuitenkin suoraan oikeudenhaltijan ja käyttäjän välisellä sopimuksella.
161. Itsemääräämisoikeuden rajoittamisen välttämättömyyttä on arvioitu myös Euroopan unionin oikeuskäytännössä kohdissa 47 – 52. Arvioitaessa tasapainoa oikeudenhaltijan ja yhteishallinnointiorganisaation välillä, tulee ottaa huomioon yhteishallinnointiorganisaation suojelutehtävä, varmistaa tasapainoinen suhde oikeudenhaltijoiden mahdollisimman suuren vapauden käyttää teoksiaan ja toisaalta heidän oikeuksien tehokkaan hallinnoinnin suhteen. Oikeudenhaltijan määräysvaltaa teokseensa ei tulisi rajoittaa enempää kuin on tarpeen. Oikeuskäytännössä on myös tunnistettu yhteishallinnoinnin hyödyt käyttäjien markkinavoiman tasapainottavana tekijänä. Yhteishallinnointiorganisaatiolla olevan suojelutehtävän toteuttamiseksi yhteishallinnointiorganisaatiolla on oltava asema, joka perustuu oikeuksien luovuttamiseen tarpeellisissa määrin. Yhteishallinnointiorganisaation määräämien sitoumusten tulisi kuitenkin olla ehdottoman välttämättömiä toimialaan liittyvän tarkoituksen toteuttamiseksi sekä objektiivisesti perusteltua. Sitoumukset eivät saa rajoittaa kohtuuttomalla tavalla oikeudenhaltijan vapautta käyttää tekijänoikeuksiaan.
162. Edellä mainitun lisäksi oikeuskäytännössä on otettu huomioon myös teknologian kehityksen merkitys tekijänoikeuksien hallinnoinnin transaktiokustannuksia alentavana ja yksilöllistä hallinnointia helpottavana tekijänä.
163. Av-markkinoiden jaottelu primääri- ja sekundäärimarkkinoihin ei ole yksiselitteinen vaan jaottelu muuttuu markkinoiden muuttuessa.
164. Kopiosto hallinnoi oikeudenhaltijoiden oikeuksia oikeusluokittain, eikä hallinnointi koske yksittäisiä av-teoksia tai niiden osia. Oikeudenhaltijalla on mahdollisuus päättää, mitä oikeusluokkia se luovuttaa Kopioston hallinnoitavaksi. Kopioston hallinnoimiin oikeusluokkiin kuuluvat av-teokset ovat pääsääntöisesti yhteisteoksia, joiden tekemiseen on osallistunut useampia henkilöitä, joista monilla on tekijänoikeus osuuteensa teoksessa. Yksittäisiä teoksia ei ole mahdollista irrottaa Kopioston hallinnoinnista vaan irrottaminen tulee tehdä oikeusluokittain tai maittain.

165. Suurin osa Kopioston hallinnoimista oikeusluokista perustuu tekijänoikeuslain mukaisiin sopimus- tai pakkolisensseihin. Näiden ulkopuolelle jäävät ainoastaan oikeusluokat 2., 3., 7. ja 9. Kopioston hallinnoinnin ulkopuolelle saattaa jäädä sellaisia yksittäisiä teoksia koskevia oikeuksia, jotka oikeudenhaltija on luovuttanut ennen sopimuksen tekemistä kolmannelle tai johon oikeudenhaltija on käyttänyt tekijänoikeuslain mukaista kielto-oikeuttaan.
166. Oikeusluokkia 2. ja 3. on kerätty, koska edelleen lähettämistä harjoittavat yritykset ovat kiistäneet sekä edelleen lähettämistä koskevan Kopioston vaatimuksen oikeusperusteen, että korvauksen. Tämän johdosta oikeudenhaltijat ovat katsoneet parhaimmaksi siirtää Kopiostolle oikeudet myös näissä oikeusluokissa, jotta edelleen lähettämisen lisensiointi voidaan toteuttaa eri tilanteissa. Oikeusluokat 2. ja 3. ovat vähintäänkin edelleen lähettämiseen rinnastettavia, elleivät identtisiä sen kanssa. Ne on kerätty lähinnä vain edelleen lähettämistä toiminnallisesti ja rakenteellisesti vastaavan teosten käytön lisensoimiseksi. Nämä oikeusluokat eivät Suomen av-alalla ole aitoja primäärioikeuksia. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
167. Kopioston mukaan Kopioston hallinnoimat av-teosten oikeusluokat ovat selväpiirteisiä ja tyypillisesti kollektiivihallinnon piiriin kuuluvia itsenäisiä lisensointialueita. Lisäksi oikeusluokkiin kuuluu kaksi edelleen lähettämisen käsitettä, sen tulkinnanvaraisuuden vuoksi. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
168. Kopiosto on perustellut oikeusluokkakohtaisuutta sillä, että se on keskeinen tekijä, joka erottaa kollektiivihallinnon individuaalihallinnoinnista. Av-yhteishallinnointi ei Suomessa eikä muuallakaan koske yksittäisiä av-teoksia (tuotantoja) ja niiden yksittäisiä osia, vaan oikeusluokkia. Oikeuksien luokkaperiaate on kollektiivihallinnoinnin tehokkuuden välttämätön edellytys niin oikeuksien keruun, niiden peruuttamisen, lisensointiin sisältyvien oikeuksien, oikeuksien hinnoittelun kuin korvausten jaonkin kannalta. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
169. Kopioston mukaan av-tekijöiden peruuttamista koskevat ehdot, niiden pituus ja oikeusluokkakohtaiset määritelmät ovat oikeasuhtaisia ja tasapainossa tekijöiden itsemääräämisoikeuden kanssa, etenkin kun otetaan huomioon yhteishallinnointilaissa yhteishallinnointiorganisaatiolle asetetut vaatimukset, niiden toteutuminen av-oikeuksien kohdalla, av-teosten ominaislaatu ja av-alan kansainväliset kollektiivihallinnoinnin käytännöt. (Kopioston vastaus 5.11.2018) Tuotantokohtainen peruminen aiheuttaisi toteutuessaan kestäättömiä taloudellisia, oikeudellisia, hallinnollisia ja tekijöiden yhdenvertaiseen kohteluun liittyviä ongelmia, jotka vaarantaisivat av-teosten yhteishallinnoinnin Suomessa. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
170. Teoskohtaisen perumisen toteuttamisen yhteydessä Kopiosto on nostanut esiin urakan aiheuttaman työmäärän ja sen edellyttämät muutokset tietokantoihin. Teoskohtainen peruminen vaikuttaa myös yhteishallinnointiorganisaation tehokkuuteen. Jos jokin yhteishallinnointiorganisaatio joutuu ottamaan käyttöön muiden hallinnointipalveluja tarjoavien tahojen menettelyä merkittävästi raskaamman hallinnointitavan, on kyseisen yhteishallinnointiorganisaation kohdalla seurauksena muita raskaampi kulurakenne. Kopioston osalta lisärasitteena on se, että Suomen av-alan markkinat ovat kansainvälisesti ottaen pienet, eli mittakaavaetua on mahdoton saavuttaa. Teoskohtainen peruminen asettaisi kotimaiset oikeudenhaltijat ulkomaisia oikeudenhaltijoita huonompaan asemaan. Myös suomalaisten tv-kanavien ulkomaisilla tapahtuvan edelleen lähettämisen ja muun kollektiivisesti hallinnoitavan käytön lisensoiminen ja korvausten kerääminen hankaloituisi merkittävästi tai estyisi kokonaan. Kotimaisten tekijöiden kohdalla Kopioston lisensointivaltuus olisi sekava ja puutteellinen ja erittäin kallis hallinnoida. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
171. Hallinnointikustannusten kohtuullisuus onkin eräs keskeisimpiä toimivan kollektiivihallinnoinnin edellytyksiä. Kollektiivihallinnointijärjestelmä ei ole olemassa hallinnointia, vaan sitä varten, että käyttäjät voisivat saada tehokkaasti käyttö lupia ja oikeudenhaltijat teostensa käytöstä kohtuullisen korvauksen. (Kopioston vastaus 30.9.2019) Merkittäviä kuluja aiheutuisi myös siitä, että av-teosten hallinnointia koskeva nykyinen tietojärjestelmä, joka on tehty vastaamaan alan kansainvälistä käytäntöä, jouduttaisiin perin pohjin uusimaan. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
172. Kopioston mukaan huomioon tulee ottaa myös av-teosten luonne yhteisteoksina, joka korostaa yhteishallinnoinnin merkitystä av-alalla yleisesti ja erityisesti sopimuslisensointialueiden kohdalla.

(Kopioston vastaus 5.11.2018) Kopiosto hallinnoi av-tekijöiden kollektiivisia oikeuksia, joista on käytännössä mahdollista sopia teosten käyttäjien kanssa vain kollektiivisesti teosten ja tekijöiden valtavan määrän vuoksi. Kyse ei ole yksittäisistä av-teoksista vaan laajoista av-teosten katalogeista. Näistä ei siis ensisijaisesti sovita suoralla lisensioinnilla. Tekijän oman lisensioinnin mahdollisuus voi av-tuotantojen osalta käytännössä toteutua vain yhdessä muiden tekijöiden kanssa ja kollektiivihallinnon kautta, jossa hänellä on niin yhteishallinnointilain, tekijänoikeuslain sopimuslissenssisäännösten kuin järjestön sääntöjenkin mukaan mahdollisuus päättää itse yhdessä muiden tekijöiden kanssa oikeuksien käytöstä. (Kopioston vastaus 5.11.2018)

173. Kopioston hallinnoimille oikeusluokille (esim. verkkotallennuspalvelu, opetustallennus ja edelleen lähettäminen) on tyypillistä, että ne ovat teknisesti rajattuja ja koskevat esimerkiksi kokonaisen televisiolähetyksen käyttöä, mistä kukaan ei tiedä, mitä ohjelmia käyttäjä tulee kopioimaan, käyttämään tai jakelemaan. Tässä ympäristössä yksittäisen teoksen hallinnointi ei ole keskeistä vaan sopimuslissenssialueilla kyse on valtavasta teosmassasta eikä yksittäisistä teoksista. (Tapaaminen 14.8.2020)
174. Kopioston tiedon mukaan oikeudenhaltijat eivät ole oma-aloitteisesti halunneet peruuttaa oikeuksia vaan tätä on vaadittu työnsaamisen edellytyksenä. Av-tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden mahdollisuudet pitää kiinni tekijänoikeuksistaan ja siten mahdollisuuksista saada tekijänoikeuslain mukaisia korvauksia ovat tuottajien painostuksen vuoksi vaarantuneet, kun oikeudenhaltijoilta vaaditaan primäärioikeuksien lisäksi myös sopimuslissenssialueiden mukaisia oikeusluokkia. Oikeudenhaltijoita vaaditaan luopumaan heille kuuluvista korvauksista vahvemmassa neuvotteluasemassa olevan toimijan toimesta. (Kopioston vastaus 5.11.2018)
175. APFI on toimenpidepyynnössään katsonut, että Kopiosto vaikeuttaa oikeuksien peruuttamista sitomalla ne oikeusluokkiin, jonka johdosta oikeudenhaltijat ovat pakotettuja peruuttamaan enemmän oikeuksia kuin olisi tarpeen. Tätä tilannetta ei voida pitää oikeudenhaltijoiden etujen ja intressien mukaisena. Syntynyt tilanne on myös omiaan vaarantamaan yhteishallinnointiorganisaation toiminnan ja palveluiden jatkuvuuden. (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018)
176. APFI:n mukaan huomioiden Kopioston asema yhteishallinnointiorganisaationa ja yhteishallinnointilain tarkoitus, primäärioikeuksien tai niiden hallinnoinnin ei pitäisi siirtyä Kopiostolle vaan näiden tulisi säilyä oikeudenhaltijoiden määräysvallassa ja yksinkertaisesti disponoitavissa. (APFI:n toimenpidepyyntö 31.5.2018) Vaikka yhteishallinnointilaissa ei kielletä suoraan sitä, ettei oikeudenhaltija voisi siirtää primäärioikeuksia yhteishallinnointiorganisaatiolle, tällainen siirto ei ole ollut lainsäätäjän tarkoituksen eikä kuulu yhteishallinnointiorganisaation toimintaan. (APFI:n lausuma 30.4.2019)
177. APFI:n mukaan oikeusluokista primäärioikeuksia ovat oikeusluokat 2. ja 3. Primäärioikeuksien siirto on johtanut siihen, että oikeudenhaltijat eivät ole voineet siirtää tuotannoissa tarvittavia oikeuksia tuotantoyhtiölle. (APFI:n lausuma 30.4.2019)
178. APFI:n mukaan yhteishallinnointilaissa sekä sen esitöissä korostetaan oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeuden ensisijaisuutta suhteessa kollektiivihallinnointiin. Vaikka itsemääräämisoikeuden sisältöä ei ole eksplisiittisesti määritelty yhteishallinnointilaissa, lainsäätäjän tarkoituksena on ollut mahdollistaa se, että oikeudenhaltija voi halutessaan itse käyttää päätösvaltaansa ja itse hallinnoida ja hyödyntää tekijänoikeuksiaan. Yhteishallinnointiorganisaatio on perustettu oikeudenhaltijoiden intressien turvaamiseksi ja kaikkiin oikeudenhaltijoiden itsemääräämisoikeuden rajoituksiin tulee lähtökohtaisesti suhtautua varauksellisesti. (APFI:n lausuma 30.4.2019)
179. APFI:n on nostanut esiin, että tietojärjestelmän hankkiminen tai nykyisen muuttaminen on sekundääristä verrattuna oikeudenhaltijoiden intressiin ja tekijänoikeusmarkkinoiden toimintaan. (APFI:n lausuma 30.4.2019) Lisäksi itsehallinnoinnin ensisijaisuuden taustalla on osittain näkemys markkinoiden ja teknologian murroksesta, jotka tuovat oikeudenhaltijoille uusia mahdollisuuksia

myydä tai lisensoida oikeuksiaan suoraan. Yhteishallinnointiorganisaatio ei voi menettelyllään luoda esteitä tälle. (APFI:n lausuma 30.4.2019)

180. APFI:n mukaan, oikeusluokkakohtaisen jaottelun monimutkaisuudesta johtuen on todennäköistä, että oikeudenhaltijoilla ei ole riittävää osaamista sen arvioimiseksi, mihin oikeusluokkiin kuuluvia oikeuksia oikeudenhaltija tarvitsee. Lisäksi epäselvyyttä oikeuksien hallinnoinnin laajuudesta tuottaa Kopioston hallitukselle jätetty hallinnointilaajuuden päätäntävalta. (APFI:n lausuma 30.4.2019)
181. APFI on nostanut esiin, että kun oikeudenhaltija sopimuksella luovuttaa myös tulevat oikeudet yhteishallinnointiorganisaatiolle, johtaa tämä siihen, että oikeudenhaltijoiden tulee tehdä peruutukset määräaikaan noudattaen, vaikka tuotanto ei olisi vielä valmis. Tämä menettely on kankea ja kohtuuton, ottaen huomioon, että tuotantojen toteuttamissykli saattaa olla hyvin nopea. Erityisesti uusia tuotantoja koskeva ilmoitus ilman irtisanomisaikaa ei voi johtaa Kopioston kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen tai oikeuksien ”sirpaloitumiseen” (APFI:n lausuma 30.4.2019)
182. PRH on arvioinut Kopioston Av-valtakirjan ja Av-tekijänoikeussopimuksen oikeuksien luovuttamisen laajuuden ja oikeudenhaltijan oikeusluokkakohtaisen perumisoikeuden yhteishallinnointilain mukaisuutta.
183. PRH katsoo, että yhteishallinnointilaki lähtee oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeudesta ja yhteishallinnoinnin toissijaisuudesta. Yhteishallinnointilain säännökset koskien oikeuksien hallinnoinnin luovuttamista ja oikeuksien perumista koskevat myös teoskohtaista hallinnointia. Tämän lisäksi teoskohtainen hallinnoinnin tulee olla mahdollista ei-kaupallisissa tilanteissa yhteishallinnointilain edellyttämällä tavalla.
184. Oikeudenhaltijan yhteishallinnointiorganisaatiolle tekemä hallinnointivaltuutus ei saa tarpeettomasti rajoittaa oikeudenhaltijan vapautta käyttää oikeuksiaan. Itsemääräämisoikeudelle asetettavia rajoituksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon yhteishallinnointilain mukainen tasapainoperiaate, jonka johdosta yhteishallinnointiorganisaatiolla on mahdollisuus asettaa rajoituksia oikeudenhaltijan oikeudelle päättää, mitä oikeudenhaltija haluaa asettaa yhteishallinnoinnin piiriin ja irrottaa siitä. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä yhteishallinnoinnin toimivuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi. Rajoitukset eivät saa estää tai haitata oikeudenhaltijan mahdollisuuksia tehdä työtä tai harjoittaa elinkeinoa. Oikeusluokat on tärkeä määrittää niin, että oikeudenhaltijoiden vapaus määrätä teoksistaan ja muusta aineistosta sekä organisaation kyky hallinnoida tehokkaasti oikeuksia ovat keskenään tasapainossa, kun otetaan huomioon erityisesti organisaation hallinnoimien oikeuksien luokka ja luova ala, jolla organisaatio toimii.
185. Oikeudenhaltijoiden etujen mukaisena ei voida pitää sitä, että oikeudenhaltijoiden mahdollisuutta lisensoida teoksiaan rajoitetaan yhteishallinnointiorganisaation toimesta.
186. PRH on arvioinnissa ottanut huomioon oikeudenhaltijalle yhteishallinnointilaisissa turvatus itsemääräämisoikeuden ja tasapainoperiaatteen lisäksi sen, että yhteishallinnointilain esitöissä ja Euroopan unionin oikeuskäytännössä on otettu huomioon yhteishallinnoinnilla mahdollisesti saavutettavat edut tekijänoikeusmarkkinoilla. Massakäyttötilanteita varten syntynyt yhteishallinnointi voi toimia markkinavoiman tasapainottajana, alentaa sopimuksien transaktiokustannuksia ja suojata oikeudenhaltijan etuja. Jotta yhteishallinnointiorganisaation on mahdollista päästä näihin tavoitteisiin, on sillä oltava asema, joka perustuu oikeuksien luovuttamiseen tarpeellisissa määrin.
187. PRH on ottanut huomioon, että Kopiosto on teoskohtaisen perumisen yhteydessä perustellut nykyistä käytäntöä kollektiivihallinnoinnin oikeusluokkakohtaisuudella, joka on tehokkuuden välttämätön edellytys, niin oikeuksien keruun, niiden peruuttamisen, lisenssiin sisältyvien oikeuksien, oikeuksien hinnoittelun kuin korvausten jaonkin kannalta. Teoskohtainen peruminen aiheuttaisi toteutuessaan kestävämpiä taloudellisia, oikeudellisia, hallinnollisia ja tekijöiden yhdenvertaiseen kohteluun liittyviä ongelmia, jotka vaarantaisivat av-teosten yhteishallinnoinnin Suomessa. Teoskohtainen peruminen johtaisi manuaalisen työmäärän lisääntymiseen ja muutoksiin tietokannoissa.

188. PRH on ottanut huomioon, että APFI on nostanut esiin, että ei ole oikeudenhaltijoiden etujen mukaista, että he joutuvat oikeusluokkakohtaisuuden johdosta peruuttamaan oikeuksia enemmän kuin työnsaamisen kannalta olisi tarpeen ja oikeudenhaltijalla tulisi halutessaan olla oikeus hallinnoida ja hyödyntää tekijänoikeuksiaan. Tietojärjestelmän ei myöskään tulisi olla esteenä vaan teknologina pitäisi tuoda mukanaan uusia mahdollisuuksia lisensiointimarkkinoille.
189. Yksittäisten teosten hallinnointia arvioitaessa huomioon on otettava myös se, että tekijänoikeuslain mukaisesti yksittäisellä oikeudenhaltijalla on olemassa teoskohtainen kiello-oikeus ja tämän lisäksi tekijä on saattanut ennen oikeuksien hallinnoinnin luovuttamista luovuttaa oikeuksia muualle, jolloin ne jäävät sopimuksen ulkopuolelle. Edellä mainitut tilanteet pitää voida eritellä Kopioston tilitysprosessissa jo nykyisellä menettelyllä. Tämän lisäksi tulee ottaa huomioon oikeuskäytännössäkin huomioitu teknologian kehityksen merkitys tekijänoikeuksien hallinnoinnin transaktiokustannuksia alentavana ja yksilöllistä hallinnointia helpottavana tekijänä.
190. Oikeusluokkien laajuuden osalta PRH on ottanut huomioon, että määrittely primääri- ja sekundäärioikeuksiin on tulkinnanvarainen ja elää alan kehityksen mukana. Kopioston hallinnoimat oikeusluokat perustuvat suurimmaksi osaksi tekijänoikeuslain mukaisiin massaluonteisiin käyttötilanteisiin, jättäen oikeudenhaltijalle mahdollisuuden määrätä yksittäisten teosten lisensioinnista rinnakkain Kopioston kanssa. Kopioston oikeusluokkakohtaisuus ei siten sulje pois kokonaan oikeudenhaltijan oikeutta lisensioida yksittäisten teosten käyttöä.
191. Edellä mainituin perustein PRH katsoo, että Kopioston Av-valtakirjan oikeusluokkien laajuus ja perumisen oikeusluokkakohtaisuus, on perusteltavissa yhteishallinnoinnin massaluonteisuudella sekä tehokkuudella ja toimivuudella, kun otetaan erityisesti huomioon av-teosten luonne yhteisteoksina ja av-markkinoiden ominaisuudet. Vaikka nykyisellä menettelyllä on mahdollista toteuttaa tietyissä tapauksissa teoskohtaisia kirjaamista, niin liiallisen oikeuksien pirstaloitumisen estämiseksi ja yhteishallinnoinnin tehokkaan toteuttamisen mahdollistamiseksi Kopioston oikeusluokkakohtaisuuden edellyttäminen on välttämätöntä, eikä oikeudenhaltijan itsemääräämisoikeutta rajoiteta liikaa, kun Kopioston menettely ei estä oikeudenhaltijaa myöntämästä yksittäisiä käyttöluovia teostensa käyttöön.
192. Tällöin oikeudenhaltijalla on mahdollisuus myöntää käyttöluovia silloin, kun se on sekä oikeudenhaltijan että lisenssinsaajan näkökulmasta tarkoituksenmukaista.
193. Edellä esitetyt perusteet täyttyvät vain Av-valtakirjan osalta. PRH katsoo, että Kopiosto ei voi ainoana sopimusinstrumenttina edellyttää oikeudenhaltijalta Av-tekijänoikeussopimuksen mukaista laajuutta ja oikeusluokkakohtaista peruuttamista.

Oikeuksien peruuttamiselle asetettu määräaika

194. Edellä esitetyn kohdan 28 mukaisesti yhteishallinnointiorganisaatio saa asettaa valtuutuksen peruuttamiselle kohtuullisen, enintään kuuden kuukauden pituisen irtisanomisajan, tai edellyttää, että peruuttaminen tulee voimaan sen tilikauden päättyessä, jona ilmoitus on annettu.
195. Peruutettaessa Kopioston hallinnoimia oikeuksia, niiden voimassaolo lakkaa sen kalenterivuoden viimeisenä päivänä, jonka aikana kirjallinen irtisanomisilmoitus on esitetty toiselle osapuolelle.
196. PRH katsoo, että Kopioston irtisanomisaika on yhteishallinnointilain mukainen, kun se tulee yhteishallinnointilain mukaisesti voimaan sen tilikauden päättyessä, jona ilmoitus on annettu.

8. Johtopäätökset

197. Kopiosto on luotettavasti selvittänyt käytäntöään siitä, että oikeudenhaltijalla on mahdollisuus aina valita Av-valtakirjan mukainen hallinnoinnin luovutus ilman jäsenjärjestön jäsenyyttä, jolloin oikeudenhaltijalla on mahdollisuus yhteishallinnointilain mukaisesti luovuttaa Kopioston hallinnoimista oikeusluokista valitsemansa oikeusluokat Kopiostolle yksinomaisella oikeusluokkien hallinnointivaltuudella siten, että oikeudenhaltijalle jää oikeus määrätä yksittäisten teosten käytöstä.

Tältä osin PRH jättää asian yhteishallinnointilain 57 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla tutkimatta ilmeisen perusteettomana.

198. Kopiosto on luotettavasti selvittänyt käytäntöään liittyen Av-valtakirjan mukaiseen oikeusluokkien laajuuteen ja peruutuksen oikeusluokkakohtaisuuteen yhteishallinnointilain mukaisena menettelynä, kun Kopioston menettely ei estä oikeudenhaltijaa hallinnoimasta yksittäisiä teoksia. Tältä osin PRH jättää asian yhteishallinnointilain 57 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla tutkimatta ilmeisen perusteettomana.
199. Kopiosto on luotettavasti selvittänyt sen hallinnointivaltuuden peruuttamisen määräaika. Kopioston hallinnointivaltuuden peruuttamisaika on yhteishallinnointilain mukainen. Tältä osin PRH jättää asian yhteishallinnointilain 57 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla tutkimatta ilmeisen perusteettomana.
200. Mikäli PRH saa uutta tietoa, jonka perusteella tutkimatta jättämisen edellytysten täyttymistä on syytä arvioida uudelleen, PRH voi ottaa asian uudelleen käsiteltäväksi.

9. Sovelletut säännökset

201. Laki tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista (1494/2016) 1 §, 5 §, 6 §, 7 §, 8 §, 25 §, 35 §, 54 §, 56 §, 57 § ja 63 §
202. Tekijänoikeuslaki (404/1961) 1 §, 2 §, 3 §, 6 §, 14 §, 16 d §, 18 §, 25 g §, 25 h §, 25 i §, 25 l §, 26 §, 26 a §, 26 b § 27 b § ja 27 §

10. Muutoksenhaku

203. PRH:n tässä asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen yhteishallinnointilain 61 §:n perusteella siten kuin laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) säädetään.

11. Lisätiedot

204. Lisätietoja päätöksestä antaa lakimies Petra Sormunen, puh. 029 509 5327 ja sähköposti etunimi.sukunimi@prh.fi

PATENTTI- JA REKISTERIHALLITUS

Lalli Knuutila
johtaja

Petra Sormunen
lakimies

Liite Valitusosoitus